

Töö ja Terwis

Sotsiaalpoliitiline kuukiri Eestimaa Haigekassade Liidu häälekandja

Nr. 5

Mai

1927

Tellimise hind postiga:	Ilmub kord kuus.	Kuulutuste hinnad:
aastas . . . — mk. 120.—	Talitus ja toimetus: Tallinn, Tatari tän. 15.	1 lhk. . . . mk. 2000.—
6 kuu peale — „ 60.—	Tellimisi wõtawad wastu kõik haigekassad ja	1/2 „ 1000.—
3 „ „ — „ 30.—	postiasutused.	1/4—600.— ja 1/8 lhk. 300.—
1 „ „ — „ 10.—	Üksiknumber 10 marka.	Teksti ees — 50% kallim.

Sisu: 1) Tööliliste täielikku ühinemiswabadust — L. Johanson. 2) Töölised seisukorda hindamas. 3) samariiflaste wõi esimese abiandmise salgad Eesii tehastes. 4) Lastehaiguste ärahoidmisest — Dr. med. R. Käkel. 5) Laps moodsa teaduse walguses — prof. Baege. 6) Suu terwishoid kui tähtis osa üldises terwishoitus — Dr. K. Hoffmann. 7) Unepuudusest — Dr. W. Schweitsheimer. 8) Pisilaste pesad organismis — Dr. Mendels. 9) Ajuhirurgia edusammud — Dr. Timofejew. 10) Langetöwe arstimisest. 11) Kuulmise mõju nägemisele. 12) Üleriikline Terwishoio Nädal. 13) Kärnkonn — Blasco Ibanez'i jutustus. 14) Haigekassade tegewusest. 15) Mitmesugused teated. 16) Taagepera sanatooriumi pildid.

Tööliliste täielik ühinemiswabadus!

L. Johanson.

Tööliliste täielik koalitsiooni, ühinemiswabadus — see nõudmine kõlas ka tänawu 1. mail.

Koalitsiooniõiguse eest on töölisklass pidanud wisa wõitlust, mis seni kestab, kuni see õigus on kindlustatud.

Pealetungiw tagurlus püüab alati silmapilku kasutada, et seda õigust piirata. Praegu on selle püüde teostamine käsil Inglismaal, kus wanameelne walitsus tahab läbi suruda seadust, mis piiraks tööliliste ühinemis- ja streigiõigust.

Tööliliste on ühinemiswabadus ja koalitsiooni õigus eluküsimuseks.

Kui üksik tööline läheb ettewõtja juurde ja nõuab töötingimiste muutmist, siis wastatakse temale embkumb:

ei saa reguleerida tööaega ja palgalusid, üldiseid walmistustingimusi wastawalt üksiku isiku tarwidustele, ehk, kui töölise nõudmist oleks wõimalik rahuldada, siis:

on küllalt inimesi, on küllalt töölisi, kes rahul seni makswa korra ja töötingimustega. Kui tööline aga rahul ei ole, siis ei takista keegi paremaid töötingimusi otsimast mujalt, see on — tööline wõib lahkuda. Ja ei ole tõesti ka ette-

wõtjal kuigi raske leida keskmise töölise asemele uut jõudu, kellel sama wäärtus. Niisugune on seisukord, kui üksikud töölised nõuawad töötingimuste ja palgalolude muutmist.

Sootu teiseks muutub aga olukord, kui teatud ettewõtte kõik töölised, wõi teatud kutse kõik töölised esitawad ettewõtjale wõi ettewõtjatele mõned nõudmised ja lubawad siis, kui neid nõudmisi ei täideta, jätta töö seisma, ja algawad streiki.

Kõigepealt langeb siis ära see wastuwaide, et ei saa arwestada üksiku isiku tahtmisega, sest pole tegemist nüüd enam üksiku, waid hulga nõudmistega. Kui aga näiteks koalitsioon haarab tööliliste eesmarke terwel walmistusosal, siis langeb ära ka waide, et nõudmiste täitmine halwab konkurentsi, wõitlust, mispärast üksik ettewõtja ei saa wastutulla tööliliste nõudmisele.

Mis on siis sündinud?

Samal ajal, kus ettewõtjate positsioon tunduvalt on nõrgenenud, on tööliliste positsioon tugewamaks läinud.

Töölisi, kes hulgal ja ühiselt töö seisma

jätawad, on raske asetada, küll aga üksikut töölist kerget.

Hulka töölisi on ka raske siis asetada, kuigi töötatöölistest pole puudus. Kõrwalisi, wõraid töölisi wõtta nende asemele, kes juba kauemat aega töötanud, wilunud, harjunud, on hädaohflik — ja kulukas. Ja pealegi pole need töölistes, kes sel puhul, kui kuskil ettewõttes streik, sinna tööle soowivad asuda, mitte kõige paremad elemendid tööliste keskel.

Edasi. Ettewõtja wõib lasta mõni aeg tööasutusel seista, lootes et puudus ja nälg sunniwad töölisi uuesti, wanadel tingimistel tööle.

Aga kui streikijatele annawad toetust teised töölistes, wõi isegi laialdane töölistemass, nagu see ka loomulik oleks, sest kaotus riisuks ka teiste konjunktuuri, siis täidefakse ka tööliste nõudmised, vähemalt on suur lootus, et ettewõtja annab järele. Ka püüe, hoida sõbralikkus wahekorda alles töölistega, wõib sundida ettewõtjat järelandmisele.

Sarnane arwestamine ja seisukorra hindamine kõidawad töölisi asjade loomusega. Ja sest saadik, kui on olnud waba töölisteklass, on ta awaldanud alati katseid muuta töötingimusi plaanikindla tööseisakuga. Sellid tsunftiajal mõistsid seda sama hästi kui praegusaja tööstustöölistes. Samuti on töölistes suurelt jaolt kiiresti aru saanud, et streigi kordaminek tähtsal määral oleneb häast organisatsioonist. Wõimalikult kõik töölistes, kes liikumisest osa wõtawad, peawad tegutsema solidaarselt nii tööseisaku kuulutamises, samuti nõudmiste esitamisega. On tarwilik ka hoolitseda, et oleksid abinõud tööseisaku ajaks, et wähe- mus alistuks enamusele, et oleksid juhid, kes wõiksid pidada läbirääkimisi ettewõtjatega, mis oleksid kohustawad teistele.

On ka tarwilik, et kui sõlmitakse rahu, siis oleks see ka garanteeritud nii ettewõtjate kui tööliste poolt. Sellepärast on tööliste koalitsioonis tugewa ja kutse- lise ühenduse idu, ta püüab sinna poole, et saada kutseühisuseks (Gewerkschaft, trade union, syndicat, professione).

Mis on koalitsioon?

Ja kas on töölistel praegusel ajal koalitsiooni wabadust?

Püüame wastata neile küsimustele.

Koalitsiooni (СТАЧКА) all mõeldakse ühendust wõi kokkulepet, millel eesmärgiks saa-

wutada paremaid töötingimusi ja paremat tasu töö eest.

Sellest määramisest selgub wahe koalitsiooni ja ühisuse wahel. Ühisusel on enam wõi vähem püsiv iseloom. Koalitsiooni wõib asutada ad hoc teatud üksiku konkreetse sihi saawutamiseks, mille kättesaamisel ta laguneb. Aga koalitsiooni sihi kätte saamiseks wõib luua ka ühendus, ühisus.

Sarnasel korral on koalitsioonil enam- vähem püsiv iseloom. Ta on selleks sideks, mis ühendab ühisuse liikmeid. Goldschmidt ütleb, et koalitsioon on ajutine wõi püsiv liitumine (Vereinigung), millel kas üldine siht parandada osaliste töötingimusi, wõi ainult eriline siht teatud üksikul juhtumisel — esitada nõud- misi ka töötasu wõi teiste töötingimuste saawutamiseks lubatud abinõudega.

Koalitsiooni osalised (subjektid) wõiwad olla ainult töölistes ehk ette- wõtjad.

Ei ole sarnaseid koalitsioone, kust wõtaksid osa nii ühed kui teised. Sest sarnase koalitsiooni lepingud ei wõiks sisult püüda paremaid töötingimusi ja suure- mat töötasu, sest tööliste ja ettewõtjate huwid, neid tingimusi wäljatöötades, oleksid üldiselt wastolus. Sellepärast ei nimetada koalitsiooniks kokkuleppeid tööliste ja ettewõtjate wahel palga- ja töötariifide kohta: nende kokkulepete siht pole saawutamine, waid teatud töö- tingimuste kindlustamine.

Ainult eranditeks oleks: 1) kui koa- litsiooni ühes töölistega astuksid ka isikud, kes on töölisteks, aga ühtlasi ka wäikeetewõtjateks; sarnased isikud, ühi- nedes töölistega paremate töötingimuste kätte wõitlemiseks, esinewad mitte ette- wõtjatena, waid töölistena, 2) juhtumu- sed, kus ettewõtja annab toetust teise ettewõtte töölistele: sel puhul ettewõtja kaitseb ennast konkurentsi vastu.

Koalitsioonis wõiwad olla ainult töö- listes wõi ettewõtjad omawahel juba sel- lepärast, et nemad on klassiwõitluse poolteks. Koalitsiooni klassiline iseloom on selgem weel siis, kui ta ühendab isikud, kes töötawad mitmesugustel wal- mistusaladel, ja kui tegemist ei ole ühe wõi teise tööstusharu huwide kaitsmi- sega, waid töölisteklassi wõi ettewõtjate- klassi positsiooni kindlustamisega.

Sarnase koalitsiooni alla kuuluwad kokkulepped, millel kaitse iseloom, mis

wälja kutsutud tööpalga vähendamisest, tööolude halvendamisest, sest et sarnaseid koalitsioone võib waadelda sihitutena endiste paremate töö või palgatingimuste tagasi wõitmiseks.

Kuigi tööliste ja ettevõtjate huwid wastolus, on siiski wõimalus, et tingimused, mille kätte wõitmiseks asutatud koalitsioon, on tulusad mõlematele pooltele; näiteks tööaja vähendamine võib olla kasulik mitte ainult töölistele, waid ka ettevõtjatele, sest et töö muutub intensiivsemaks, wiljakamaks.

Meie waatleme ainult tööliste koalitsioone.

Tööliste koalitsiooni tegewuse objektiks, see on abinõude objektiks, mis käsitatakse tööliste poolt koalitsiooni sihtide kätte saamiseks, on kõige pealt wastaspool, see on — ettevõtjad, kuid koalitsiooni tegewus võib olla juhitud ka tööliste ja kolmanda isiku, füüsilise või juriidilise wastu, kes võib mõjuda töötingimuste peale, näiteks — seadusandjad, walitsuswõimukandjad.

Koalitsiooni eesmärk — on paremate töötingimuste saamine terwele sellele isikute ringile, kes koalitsiooni astunud, aga mitte üksikutele, sellepärast, näiteks, tööliste kokkulepe, et sisseseda tükitöö asemel päewatööd, ei kaoa koalitsiooni iseloomu, kuigi üksikutele töölistele see muudatus isiklikult tulus ei ole, waid kahjulik.

Iseenesestki mõista, et koalitsiooni eesmärgiks ei või olla seadusewastased nõudmised.

Toome näite: ühes Pariisi jalgratta wabrikus kadusid alaliselt walmistusabinõud. Selgus, et neid warastawad mõned tööliised. Ettevõtja wõttis nad wastutusele. Siis nõudsid kõik tööliised, et ettevõtja wõtaks kaebuse tagasi. Kui wiimane seda ei teinud, hakati streikima, seletades, et piasjade ärakandmine ettevõttest on harilik nähtus, mida ei saa nimetada warguseks. Sarnased kokkulepped ei sünnita koalitsiooni.

Tööliste koalitsioonilise tegutsemise kaju, wiis, võib olla wäga mitmesugune:

a) Kui ta on sihitud wastaspoole wastu, siis võib ta sisaldada töötingimuste, lepingute kollektiivset ettepanekut, harutamist, wastuwõtmist, või otsustawatel kordadel eesmärki, — murda ettevõtjate

wastupanu. Otsustawad abinõud on — streik, boycott, sabotash.

b) Kui koalitsiooniline tegewus pole juhitud otse wastaspoole wastu, siis võib ta seista otsuses, et keegi ei tohi wõtta tööd alla teatud tasu; sunduslikkudeks wõitlusabinõudeks sarnasel sisemisel koalitsiooni tegewusel on äraütlemine ühes-töötamisest isikutega, kes ei alistu koalitsiooni otsusele, nende nimede awaldamine eesmärgiga, et tööliised lõpetaksid nendega seltsimeheliku wahekorra (see käib boycotti mõiste alla).

c) Lõpuks, kui koalitsiooni osalised tahawad mõjuda seadusandja või täidesaatwa wõimu peale, siis panewad toime poliitilise streigi, andes märgukirje või korraldades miitinguid.

Selleks, et koalitsiooni wabaduse küsimus tekkiks, on tarwis, et koalitsioonid saaksid ühiskondlilise elu tähtsaiks ilmuwusiks, nähtuseks. See polnud wõimalik käsitöö juures, kus mitmesugustel kutsealadel töötingimused erinesid suurelt üksteisest ja palgatööliste keskel puudus weel oma huwide solidaarsus.

Ainult walmistuswiisi muutumine, ütleb prof. Raichesberg, mis arenenud wiimasel ajal ja jõudnud haripunktini mõõdunud aastasajangul, tõi täieliku pöörde kõigis töötingimustes üldse, ja järelikult, ka tööklassi elutingimustes.

Sellel uue korra pinnal tõusid probleemid ja küsimused, millel warematal aegadel ei olnud mingit mõtet; nüüd need küsimused ja probleemid nõuawad mõõdapääsemata otsustamist. Siia kuulub ka tööliste koalitsiooni wabaduse küsimus.

Wõiks ju ütelda, et praegusel ajal tööliste koalitsiooni wabaduse küsimust weel pole. Sarnane waade on paljudes kirjatöödes.

Kadunud Tartu ülikooli professor Miklashewski ütleb, et meie elame aegjärgus, kus individualistilise doktriini esitajad, ja nende järel ka kapitali esitajad lähewad endisesse äärmusesse ja on walmis uuesti kisendama kaelakohtuliste repressioonide järele isegi täiesti rahulikkudel streikidel.

Õige, koalitsiooni wabaduse põhimõte leiab harwa wastuwajelust.

Ta on ka meie põhiseaduses — § 18: „Ühinguisse ja liitudesse koondumine on Eestis waba.“

„Streigi wabadus on Eestis kindlustatud.“

„Neid õigusi võib seadus piirata ainult awaliku julgeoleku huwides.“

Ja on piiratud. Seda pole tehtud isegi mitte seadusega, waid määrustega, näiteks 6. aug. 1920. a., kus sõjaministri poolt järgmine sunduslik määrus anti:

Sõjaministri sunduslik määrus.

Nr. 5.

Tallinnas, 6. augustil 1920. aastal.

1.

Sõjawägede sõjawälja walitsemise korra par. 29 põhjal kōwendan karistusi kuni surmanuhtluse ni (juure arwatud), kuritegude eest, mis ettenähtud N. S. par. par. 1359³, 1359⁴, 1359⁵, 1359⁶, 1359⁷, 1359⁸.

Niisugused kuriteod tulewad anda sõjawäe ringkonna wõi sõjawälja kohtule otsustamiseks.

2.

Kuriteod ettenähtud Sead. Kogu II r. „Üleüldine kubermangu seaduste“ par. 23 lisa 17, luban mitte ainult sõjawäe ringkonna kohtute otsustamiseks anda, waid ka sõjawälja kohtutele, kui asja seisukord on täielikult selge ja ceuurimist ei warwita.

3.

P. p. 1. ja 2. ärafähendatnd kuritegude eest kohtu alla andmise õigus on ülematel, kellel mitte wāhem kui diwisütlema õigused ja nendega üheõiguslistel ülematel.

4.

Sõjawäe ringkonna ja Wabariigi Kaitse-Liidu ülema sunduslikus määruses 2. aug. 1920. a. nr. 27. streikide kohta määratud administratiw karistamise õigus on peale Wabariigi Kaitse-Liidu ülema (sõjawäe ringkonna ülema) ka diwisütlematel.

Kāesolew sunduslik määrus hakkab maksma tänasest päewast.

Alla kirjutatud:

sõjaministri eest

kindralstaabi kindral-majoor Larka.

Alguskirjaga õige:

sõjawägede staabi kantsleitütlema abi Dampf.

Siis on tuntud siseministri sundmäärus, kus „igasugused streigid wabariigi raudteel, raudtee asutustes, mis liikumisega ühenduses, wälja arwatud raudtee abietewõtted, posti-telegrafi-telefoni asutustes ja posti ametkonna tehnilises teenistuses, sadamakaptenile alluwatel weolaewadel, linnade elektri- ja gaasiwabrikutes, weewärkides, riigi wäärtmärkide trükikojas, leiwawabrikutes, samuti ka neil aladel ja neis etfewõtetes streigile wäljakutsumised ja streigile ässitamised on keelatud.

Teatmatuses töölt lahkujad peawad wõimude ehk oma tööjuhatuse nõudmisel wiibimata tööle ilmuma.

Süüteod, mis ette nähtud W. N. S. § § 1359³, 1359⁴, 1359⁵, 1359⁶, 1359⁷, 1359⁸ eraldada üleüldisest kohtupidamisest korras ja anda sõjakohute arutusele.

See määrus on telegrafi teel maksma pandud.“

Kõigil on weel meeles, kuidas talitati Wene-Balti tehastes ja läinud aastal Kreenholmi wabrikus, kui töölisel palga asjus nõudmisega esinesid ja seda toetasid streigiga. Ka siin wõeti tarwitusele sundmäärused.

Siit tuleb järeldada, Eestis pole weel teostatud põhiseaduse nõue tööliste koalitsiooni suhtes. Toimitakse iganenud Wene seaduste alustel, misjuures põhiseadus kõrwale jäetakse.

Ka uues kriminaalseadustiku eelnõus, millele Eesti wanameelsed jurstid püüawad anda wõimalikult omapärase sisu, on paragrahwid, mis tööliste wastu tarwitada tahetakse: § 261. Süüdlast tööpõlgamise pärast ümberhulkumises ilma kindla elukohata, tööta ja eluülespidamise allikata, karistatakse: wangimajaga mitte üle ühe aasta.

Riigikogus on parempoolsed tööpõlgajateks tunnistanud — tööta töölisi. Elukorterist wõib tööline kergesti ilma jääda. Parempoolsed seletavad streikimiski tööpõlgamiseks.

§ 352 ütleb, et süüdlast osawõtmises streikimisest niisuguses etfewõttes wõi asutuses, kus streik seaduse wõi sundusliku määruse järele keelatud, karistatakse arestiga mitte üle kuue kuu.

§ 461. Süüdlast selles, et ta töölisi sundis wāgiwallaga isiku kallal wõi karistatawa ähwardusega § 352 ettenähtud streiki toime panema, kaasa wõi edasi streikima, karistatakse:

wangimajaga mitte üle kuue aasta.

Katse on karistataw.

Kui kerge on streikide puhul süüdistusi tõsta, mida „agendid“ ja „tunnistajad“ ning igasugused teised wõimud kohtu eeski tõendada wõiwad, seda näitab teistegi maade tööliste liikumise ajalugu.

Koalitsiooni wabaduse põhimõtte, mis tunnistatud küll põhiseaduses, wiimine seadusesse ja kohtu praktikasse, mis läbi läheks käsitusele tegelikus elus ja muudaks surnud kirjatāhe tööliste enesekaitse elusaks ideeks, leiab waenulikku ja wisat wastuseisu.

On hulk kirjatāid, kus ei kõnelda selle põhimõtte wastu, kuid haledates wārwides kujutatakse tumedaid külgi, korrates shabloonilisi fraase etfewõtjatest, kes süütult kannatawat streikide läbi,

kahjust, mis streikidest rahwamajandusele tulewat, „ausatest töölistest“, keda laisklejad ei lase tööle. Sarnaseid nutulaule olete kuulnud ja lugenud streikide puhul ka ajalehtedest.

Ja ikka lõpewad need jeremiaadid nõudmisega, et mõistlikult, see on — tunduwalt piirataks koalitsiooni wabadust.

Üteldakse: „Koalitsiooni õigus on põhimõte, mida meie ajal ei saa eitada; kuid on tarwis kõik muu seadusandlus nii ehitada, ei töölist ei saaksid seda õigust tarwitusele wõtta.“

Sarnaseid „sõpru“ tööliste koalitsioonile ei ole wähe.

Iseäranis meil Eestis on tarwis koalitsiooniõigus panna kindlale pinnale.

Küsimus on weel otsustamata, kas ja missugusel määral on töölistel õigus ühineda selleks, et majanduslist wõitlust pidada etewõtjatega.

Kas mindakse Lääne-Euroopa teed, näiteb lähem tulewik.

Tööliklass peab jatkama oma wõitlust koalitsiooni, ühinemise, streigi wabaduse eest, sest seda nõuab tema enesekaitse, seda nõuab tema ja ta perekonna elu kaitse.

Töölised seisukorda hindamas.

Tööliste nõudmised palgaolude ja töötingimuste parandamiseks ja tööpuuduse wastu wõitlemiseks.

Üle-eestimaalise tööliste kutseühisuste kongressi otsused 17. ja 18. aprillil 1927. a.

Kongress wõttis wastu järgmised resolutsioonid:

Praeguste madalate palkade eitaawateks tagajärgedeks on: elawa tööjõu häwinemine, üldine waimline wäsimus ja närwinõrkus, aga ka waimline tuimus ja erksuse kadumine töös ja elus, rahwa üldise waimlise ja ihulise terwise langus, mida ei saa tõsta ega parandada „touterwendajate“ nürivate abinõudega, perekonna kidunemine, rahwa ostujõu langemine, pauperism (kerjuselik olek) ühes hoolekande, haiguse ja matuse ebawiljakate kulude tõusuga.

Et seisukorda parandada, otsustas kongress nõuda: et põllumajanduse arendamise kõrwal **wäärilist tähelpanu pöörataks ka tööstusele**, kuna põllumajandus ei suuda kõike waba tööjõudu mahutada, mispärast tööjõu juurdewool maalt linna ka tulewikus edasi kestab.

On hädawajalik **tööpalkade kiire ja mõjuw parandamine**, milleks on tarwilik:

kogu jõuga tööliste jõudude koondamisele asuda,

püüda tööliste ametiühisuste kaudu sõlmida kollektiiwlepinguid,

nõuda kõigile töölistele palkade alam-määra maksmanekut seadusandlisel teel.

Eriti nõuda aga järgmiste **töökaitse seaduste** maksma panekut:

túkitöö kaotamist,

8-tunnilise tööpäewa seadust,

ületunnitööde kaotamist, wälja arwatud tehniline paratamatus.

Alkoholiliste jookide müügisteaduses tuleb kindlaks määrata ka **müügikohtade teenijate**, ka allealiste töötingimised.

Tööliste kinnitus teostada, eeskätt maksma panna wanaduse, tööwõimetuse ja tööta oleku wastu kinnitamise seadused.

Elukalliduse wälwendamiseks tuleb kogu jõuga tegutseda, et kaswaks tööliste palga ostujõud. Esimese järgu **toiduainete ja tarbeasjade tole ei tohi tõsta**, waid neid tuleb kaotada.

Tuleb nõuda, et **kõlbuliku maa juurdeharimist edendataks**, mis tõstab maa wiljasaaki, ühtlasi ka awab uusi eluwõimalusi.

Tööpuudus nii linnas kui maal ühes hädabaitöödega suruwad palgad järjest allapoole, selle wastu tuleb wõidelda normaalsetel tingimistel töö rohkendamisega.

Tuleb **wäljarändamise ja liikumise küsimus** tõsiselt kaalumisele wõtta ja igasugused keelud kaotada.

Kongress protesteerib selle vastu, et wangimaja odawat ja hinnata tööjõudu kasutatakse tööpalkade alla surumiseks.

Kuna tööpuuduse põhjusteks Eestis on: 1) tööstuse korralduse ja tehniliselt madal seisukord, mis tööstuse arenemise võimatuks teeb, 2) äärmiselt madalad tööliste palgad, mis sunnivad kõiki töölisperet liikmeid, nii naist kui ka wanuinimesi ja wäetid tööd otsima ja tööturgu ülekoormama, mis aga teiselt poolt palkasid alla surub, tööliklassi ostujõudu weel enam halwab, 3) inwaliidsuse ja wanaduse vastu kinnitamise puudumine, mille tõttu tööwõimetud wiimseni on sunnitud oma tööjõudu turule tooma.

Tööpuuduse vastu wõitlemiseks ei ole walitsuswõimu poolt pea midagi tehtud.

Just selle vastu — walitsuse wastuseismisel ei antud kõiku riigikogus palga alammäära seadusele ning lükati tagasi 8-tunnilise tööpäewa seadus, ei ole algatatudki seadust wanaduse, inwaliidsuse ja tööpuuduse vastu kinnitamiseks, samuti on seni hädaabitõid plaanita ja ilma mingisuguse ettewalmistusega korraldatud.

Kõike seda arwesse wõttes otsustab kongress, et tööpuuduse vastu wõitlemiseks tuleb: 1) pidada kindlat järelejätamatut palgawõitlust, 2) nõuda 8-tunnilise tööpäewa seaduse maksmapanekut, 3) wanaduse ja inwaliidsuse vastu kinnitamise seaduse maksmapanekut, 4) tööliste tööpuuduse vastu kinnitamise seaduse maksmapanekut, 5) hädaabitõide korraldamist kindla kawa järele, palgad määrates wastawalt elatiminimumile, misjuures järjekorralist tööd ei tohi teha hädaabitõona.

Töökaitse seadused on rajatud ära-

iganenud põhimõtetele ning wajawad kiiret puuduste kõrwaldamist ja ümber-töötamist wastawalt põhiseadusele ja tööliklassi nõuetele.

Et töökaitse seadustes seni maksew isiklise palkamise ja waba kokkuleppe (lepingu) wahekord ei kindlusta tööliklassile inimwäärilist ülespidamist, tuleb tööliklassil jõudu koondada, et maksuma kollektiiwlepingud ja alammäär wastawalt elatisiinimumile, kindlustades neid wastawate seadustega.

Seadusandlikult tuleb kõigile palgalise tööjõu pidajaile sunduslikuks teha palgalistele **palgaraamatu wäljaandmise**. Palgaraamatule tuleb anda lihtweksli iseloom, mille järele nõudmine samas korras teostatakse, kui weksli järele nõudmine. Palgaraamatu mitteandmine wõi tööandja poolt korratu pidamine olgu karistataw sama nuhtlusseaduse paragrahwide järele, mille järele ametlikkude dokumentide wõltsimist karistatakse. Palga nõudmisi harutatagu kohtudes nõudja elukoha järele.

Töökaitse seaduste rikkumise asjade ja palga küsimuste alluwus üldkohtutele nende ülekoormatuse, praeguste koosseisude ja korralduste juures ei võimalda tööliklassile kergelt oma õigustatud nõudmiste kättesaamist kohtuteel, on seotud kuludega ning ajaraiskamisega. Sellepärast otsustab kongress nõuda **erilist töökohtude sisseseadmist tööliklassi organisatsioonide esitajate osawõitel**, kus asjaajamine ja otsuste täitmine ei oleks seotud formalismiga ja oleks waba tempelmaksust ja kohtulõiwust.

Senise töökaitse inspektorite instituudi asemele maksuma panna **töölisorganisatsioonide poolt walitatawad töökaitse komissarid**.

Samariitlaste wõi esimese abiandmise salgad tehastes.

Eestimaa Haigekassade Liit korraldab teist aastat terwishoiu ja esimese abi kursusi haigekassa liikmeile Tallinnas, Tartus, Hiiumäe-Kärdlas ja teistes kohtades. Et sel alal kogutud teadmisi tegeliku eluga kooskõlastada ja neid ühiskonnale kasulikult tarwitada, tõusis juba mõõdnud aastal Tallinnas E. Punase Risti juures

korraldatud esimese abi kursuste lõpetajate ja lektorite seas mõte asutada samariitlaste kolonnet, kes õnnetusjuhtumiste kordadel tehastes, tööstustes j. m. arsti kohale jõudmiseni esimest abi annaks.

Käesolewal aastal on esimese abi kursused lõppenud Tartus ja lõpewad lähe-

mal ajal ka Tallinnas. Sellepärast on E. P. R. Peawalitsuse ja lugupeetud kursuste juhataja Dr. Woogase algatusel mõtte teostamisele asunud Tartus ja Tallinnas.

Tallinna töölis- või tehaste salkadesse registreerimist toimetab E. Haigekassade Liit, Tatari tän. 15, igapäew kella 10–12 e. l. ja kella 4–6 p. l.

Eestkätt wõetakse vastu neid, kes mõõdnud aastal esimese abi kursused lõpetanud ja wastawad eksamid sooritanud. Käesolewa aasta kuulajad registreeritakse, aga wõetase vastu alles peale eksamite sooritamist.

armastust, kes on lõpetanud esimese abi kursused (10–15 tundi) ning wastawad eksamid sooritanud.

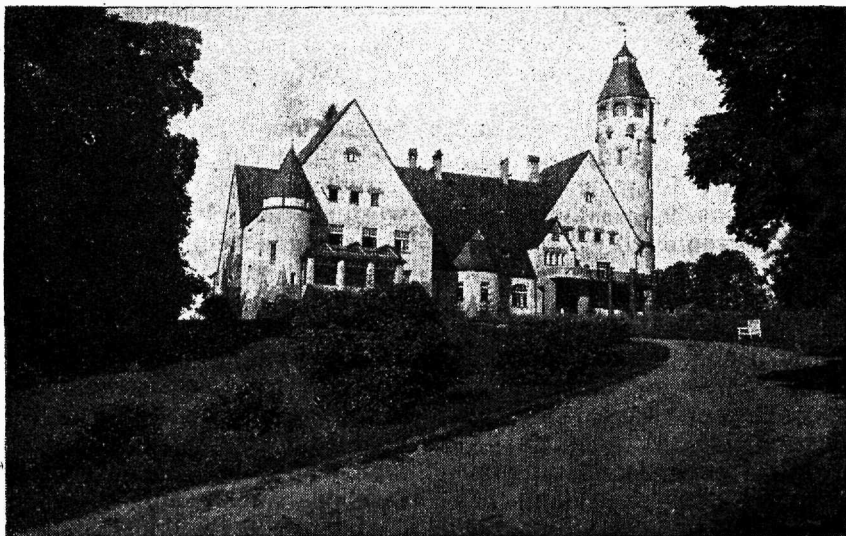
4. Samariitlastele korraldatakse peale kursuste lõpetamise perioodilised täienduskursused (3–4 tundi).

5. Samariitlased on koondatud salkadesse ja kolonnedesse.

6. Salgad asuwad kas üksikutes asutustes ehk wäljaspool asutusi.

7. Iga salk seisab 3 (5) samariitlasest koos, kelledest üks juhataja.

8. Iga samariitlaste kolonn seisab koos kõikidest linna ehk alewi salkadest, keda juhatab wõimalikult arst.

Taagepera sanatooriumi esikülje waade.

Edaspidi peatume pikemalt tööliissamariitlaste organisatsioonide korralduse, tegevuse ja saawutuste juures wälismaail.

Allpool tutvustame samariitlaste organisatsiooni põhimõtetega:

1. Samariitlane on isik, kes arsti puudumisel ehk tema tulekuni wõiks õnnel juhendumisel ehk äkilisel haigeks jäämisel esimest abi anda, et suuremat õnnetust ära hoida. Tema juhtsõna oleks „aidata, päästa, kus wähegi wõimalik, ainult mitte rikkuda ja halwemaks teha“. Samariitlane annab ainult esimest abi — tema ei arsti. Sellepärast peab samariitlane alati kõige pealt arsti kohale kutsuma, andes abi ainult arsti äraoleku ajal.

2. Samariitlaste teenistus on maksuta.

3. Samariitlaste nime omandab iga mees- kui ka naiskodanik 16–50 a. wanuses, kellel asja vastu huwi ja

9. Samariitlaste kesk- ja kogumiskohad on Eesti Punase Risti Peawalitsus, Eesti Punase Risti Komiteed.

10. Samariitlaste punktid esimeses järjekorras oleksid: Punase Risti, Kaitseliidu, Politsei, wabrikute ja koolide juures. Tarbekorral asufatakse punkte ka teiste organisatsioonide ja ühingute juures. Nende punktide juures peawad olema kõige tarwilisemad abinõud esimese abi andmiseks.

11. Samariitlaste salgad, mis asuwad wäljaspool asutusi, s. o. punktid, saawad tarwilisi abinõusid Punasest Ristist, kus iga rühma jaoks komplekt abinõusid walmis.

12. Samariitlased kannawad käesidet erilise Punase Risti märgiga.

13. Samariitlaste üldine korraldus kuulub Punase Risti Peawalitsuse Transport-Osakonda.

Lastehaiguste ärahoidmisest.

Dr. med. R. Käkeli järele.

Nii mõnigi mõtleb eneses, miks tänapäeval nii palju rõhku pannakse lastele, miks nende pärast nii muretsetakse, ilma milleta ju wanasti päris hästi läbi sai. Wanaemade aegu ei mõtelnud keegi avalikkudest hoolekande asutustest, rinnalaste kodudest ja teistest sellesarnastest asjadest. Kuid võime julgesti öelda, et see wana hea aeg sellepärast sugugi parem polnud. Wastuoksa, weel 15–20 aasta eest suri iga 5–6 rinnalaps, mõnes kohas isegi iga 3–4 laps esimeses eluaastas. Tolkorral ületas sündiwuse protsent tublisti surewuse protsendi ja sellepärast ei wõtnud keegi seda küsimust tõsiselt. Sellest ajast peale on aga sündinute arw kõwasti tagurpidi läinud, sõda tegi lisaks oma häwitustöö ja nüüd ongi käes aeg, mil peame tarwitusele wõtma igasugused abinõud, et meie wäheseid lapsi teha tugewaiks ja wastupidawaiks nii kehaliselt kui waimliselt.

Rikkalik ja tänulik tööpõld awaneb siin kõigepealt wanemaile kui kõige lähemaile lapse terwise kaitsjale. Suurem osa lapsi sureb rinnalapse eas ettetulnud haigustesse, sellepärast pöörataksegi tänapäeval peatähelepanu sellele eale. Kui paljud haigused jääksid tulemata, kui wanemad oleksid enam teadlikud rinnalaste terwishoius! Kui palju lapsi pääseksid surmast!

Rinnalaste eas etendab haiguste ärahoidmise mõttes tähtsat osa asjatundlik toitmine. Emarind on lapsele esimestel kuudel kõige paremaks ja otstarbekohasemaks toiduks. Sellest last kaaluwate põhjusteta ilma jätta oleks suur ülekohtus, sellega annaksime lapse meelele haiguste meelewald. Pudelipiim peidab eneses alati hädahoitu, põhjustades seedimise korratust, pikaldasi haigusi ja äkitset surma. Sellepärast peab iga ema, kui tal on rinnas piima, seda lapsele andma, wähemalt esimeste kuude kestes. Kui aga emal arwamine tekib, et tal piima pole küllaldasel määral, siis lasku seda kõigepealt kontrolli läbi kindlaks teha. Ja kui sest selgub, et piimahulk tõesti wähene, siis antagu rinnatoidule lisaks pudelipiima ja püütagu kunstlist toitmist võimalikult kaugema aja peale lükata. On aga kunstlik toitmine mõõdapäasemata, siis ärge ema arwaku, et laps ainult

lastejahudest ehk jahusuppidest sõõnuks saab. Lühikest aega võib see ju kesta, kuid pikapeale walmistab sarnane üksluine toitmisiwi lapsele häda, sest jahusuppides ja lastejahudes puuduwad teatud ained, mida lapse keha tingimata vajab.

Teisest eluaastast alates, waatamata sellele, kas laps seni saanud emarinda wõi pudelipiima, peab lapsele lisatoitu andma. Piimatoidus leiduwatest toiduollustest üksi ei jatku lapse keha igakülgeks arenemiseks. Kõrwaltoit sisaldagu aiawilja, nagu spinatiit, lillekapsast ja teisi. Lisatoitu andma hakates peab pikkamisi igapäewast piimahulka wähendama. Sellele aga pööratakse weel liig wähe tähelepanu. Emad arwawad, et võimalikult palju piima lapsele on kõige kasulik. See pole tõsi. Tagajärg on wastupidine. Meie edendame selle otstarbekohatu toitmisiwiisiga ainult inglishaigust ja mis kõige tähtsam, üldist nõrkust igasuguste nakkawate haiguste, iseäranis kopsu- ja kurgukatarride suhtes. Kõrwaltoidu andmine teeb algul selles mõttes raskusi, et lapsed keelduwad toitu wastuwõtmast, kuid ema ärge lasku end sellest heidutada. Püsiwus ja kannatlikkus wõidawad õige pea wastupanu.

Haiguste ärahoidmiseks on peale toitmisreeglite tähtis last võimalikult sagedasti wärskesse õhku wiia.

Teame ju, et peale talwist lapse toas-hoidmist, just kewadkuudes iseäranis palju ilmub inglishaigust ja kalduwust kramptidele. Neid haigusi arstitakse walguskiirte abil. Haigust ärahoida on aga kergem kui parandada, sellepärast peab sündiwalt nõudma, et lapsi võimalikult palju wärskesse õhku wiiakse. Paljud emad kardawad halwema ilma korral külmetamishädahoitu ja jätawad sellepärast lapsed koju. Kindel on aga, et külmetamishaigused, nagu nohu ja kõha laste juures, pole igakord saadud jalutus-käikudelt, waid külgehakkamise teel wane-matelt inimestelt. Kui mõni täiskaswanuist põeb kopsu- wõi kurguhaigust, siis hoidku ta alati end rinnalastest ja wäikestest lastest. Aewastamise ja kõhimisega paiskab ta õhku hulk haigus-pisilasi, millele kergesti järgneb lastele

külgehakkamine. Iseäranis hädaohlikuks muutub seisukord siis, kui täiskaswanud suudlewad lapsi. Kui ema on end ära-külmetanud, siis on hädadarwilik, et ta last õiendades ja toites enese suu ja nina ette seoks küllalt katwa linase wõi mõne muu kerge rätiku. Sellega vähendaks ta külgehakkamise wõimalust.

Eespool oli juttu krampidest, mis ilmuwad talwe lõpukuudel. Kahjuks usu-takse weel praegugi, et need on niinime-tatud hambakrambid. See on suur eksitus. Krambid tekiwad ainetewahetuse korratusest ja ei sugugi hammastest. Kui kohe esimese krambi ilmudes nõutada

sellega ärahoides haiguspisilaste edasi-kandmist. Parim abinõu lapse puhtuse saawutamisel on wann, mida esimesel aastal tehtagu iga päew. Peale wannit-amist kuiwatatagu laps hästi kuiwaks ja puuderdatagu teda lapsepuudriga ja mitte kartulijahuga, mis esile kutsub nahapõle-tikke.

Samuti nagu nohu ja kõha eest lapsi tuleb kaitsta, nii tuleb neid kaitsta ka rea teiste haiguste eest, mis wäikeste laste juures igakord sugugi nii kergelt ei mõõdu, kui seda arwatakse. Iseäranis sagedased on läkakõha ja leetrid. Mõlemad alga-wad katarriliste nähtustega, mispärast

Taagepera sanatooriumi pargi wäraw.

arstiabi, siis on ikka wõimalus pikemat haiguskestwust ärahoida. Sellepärast ärgu lohutatagu end sellega, et krambid on hammastest, waid kutsutagu otse-kohe arst.

Kolmas tähtis tegur haiguste ärahoid-mises on puhtus. Arwurikkad naha-haigused olenewad just mustusest. Puhas ei pea olema ükski laps, waid ka ta tali-taja ja kogu ümbrus.

Iseäranis hoolitsetagu käte puhtuse eest,

weel kord olgu tähendatud: kõhiwaid lapsi teistest eemal hoida, et takistada külgehakkamist.

Wäga kardetaw on tiisikus, mida lap-sed pea alati saawad täiskaswanuilt. Mitte ainult sugulased, waid ka tuttawad on nende pisilaste edasikandjad. Selle-pärast tuleb lapsi neist eraldada, et natu-kenegi vähendada selle häwitawa taudi edasiliikumist.

„Gesundheit“.

Laps moodsa teaduse walguses.

Prof. Baege järgi.

Lahkuminek lapse ja täiskaswanu kehaehisuses.

Seni oldi nii igapäewases elus kui ka teaduslistes teooriates seisukohal, et laps ja täiskaswanu on ühesarnased wõi wähe-

malt wäga sarnased, erine mine arwati olewat ainult lapse wäiksemas kehas ja jõus ja waimlisel alal vähemas koge-muste ja teadmiste hulgas.

Moodne lasteuurimine wäidab aga hoo-

pis wastupidist: lapsed pole sugugi wäiksed täiskaswanud, waid neile tuleks wadata kui täiesti iselaadilisele inimtüübile. Nad kujutawad enesest nii kehaliselt kui waimliselt olewusi hoopis teistsuguse struktuuriga kui täiskaswanud. Siinkohal tahaksime tutvustada wanemaid ja täiskaswanuid nende tulemustega, mis ammutatud moodsa noorteuurimise tööst.

On üldiselt tuntud, et hingamine lapse juures toimub teisiti kui täiskaswanul: laps hingab enam kõhuga kui rinnaga. Ka südametegewus on teistsugune. Ta rütm on kiirem. Teisiti toimub ainete wahetus. Täiskaswanul ainete wahetus uuendab keha kaotust, lapsel edendab ta peale selle ka kaswu. Lapse kehas on algainete (keemilised elemendid) kokkusead, mis tarwilik keharakkude ülesehitamiseks, hoopis lahkuminek täiskaswanu omast. Mida noorem on laps, seda enam erineb ta ainete koosseis. Nii näiteks on wastsündinul kehas leiduw weehulk 74,7% üldisest keharaskusest, täiskaswanul aga ainult 58,5%. Terawalt esineb ainete koosseisu lahkumine kondikawas. Lapse kondikawa üksikud lülid on pehmed ja soonterikkamad kui täiskaswanul. Neis on wähe tarwilikke kindlaid (mineraal) aineid.

Silmatorkaw on protsentuaalne wähe üksikute kehaosade ja keha üldkaalu wahel lapse ja täiskaswanu juures. Toome siin mõningad arwud:

	Wastsündinu	Täiskaswanu
Kondikawa	16,7 ⁰ / ₀	15,35 ⁰ / ₀
Muskild	23,4 ⁰ / ₀	43,09 ⁰ / ₀
Nahk	11,3 ⁰ / ₀	6,30 ⁰ / ₀
Peaaju	14,34 ⁰ / ₀	2,37 ⁰ / ₀
Kopsud	2,16 ⁰ / ₀	2,01 ⁰ / ₀
Süda	0,89 ⁰ / ₀	0,52 ⁰ / ₀
Kõht ja sooled	2,53 ⁰ / ₀	2,34 ⁰ / ₀
Maks	4,39 ⁰ / ₀	2,77 ⁰ / ₀
Neerud	0,88 ⁰ / ₀	0,48 ⁰ / ₀

Mõned neist arwude wahedest paistawad olewat wäiksed, kuid see tuleb sellest, et nad on wõetud protsentuaalselt keha koguraskusega. Nii muutub lapse arenedes süda 12–13-kordselt, maks 11, kopsud 20, peaaju 4-kordselt j. n. e.

Kuidas keha ülesehitawate ainete hulk järjest muutub, näitawad järgmised arwud: 6-kuulise lapse keha krõmpsluudes leidub mineraaloolasid 2,24⁰/₀, 3-aastaselt – 3⁰/₀ ja 19-aastaselt 7,29⁰/₀. Samasuguseid wahekordade muuusi wõime kindlaks teha musklites, weres, kondiüdis j. n. e.

Nii näiteks on lapse weres palju enam walgeid wereliblesid kui täiskaswanul.

Kui mõni täiskaswanu omaks lapse were koosseisu, siis loetakse teda tingimata haigeiks.

Kõigist neist tõsiasjust järgneb kahtlemata see, et lapse ja alaealise arenemistmed kujutawad enesest ainult ette-walmistuse aega ja sellepärast pole neis midagi kindlat ja püsiwat.

Kõige selgemini awaldub see ülemineku ajajärk lapse kehawormide mitmesuguse kuju wõtmises. Lapse pealuu arenemine on teatawasti hoopis teistsugune kui täiskaswanul. See ei käi ainult pealuu suuruse kohta wõrreldes kehaga, waid ka pealuu laiuse kohta wõrreldes ta pikkusega. Wastsündinu pea on wäga suur, ta moodustab $\frac{1}{4}$ kogu kehapikkusest, 2-aastaselt lapsel on ta $\frac{1}{5}$, 6-aast. $\frac{1}{6}$ ja täiskaswanul (25-aastaselt) ainult $\frac{1}{8}$ kogu kehapikkusest. Wastsündinul on pea sama lai kui pikk, wahel isegi laiem, täiskaswanul seewastu teeb laius ainult $\frac{3}{4}$ pikkusest. Selletõttu paistabki täiskaswanu nägu kitsam.

Mitmekesine on ka pealuu üksikute kontide suurus ja worm lapse arenedes. Sellest alalisest muutusest olenewad ka lapse näo üksikute jagude wahekorrad. Nii on wastsündinu ninaawaus natuke allpool silmakooa alumist äärt. Lapse kaswades eemalduwad need kohad üks-teisest ikka kaugemale.

Wastawalt pealuu üksikute osade muutusele, ei muutu üksi näoworm, waid ka pealuus leiduwate meelteorganide – silma ja kõrwa tegewus. Wastsündinu ei näe alguses sugugi ja hiljem ainult puudulikult. Kõrwadega on sama lugu. Sellepärast ei wõigi meie lapselt nõuda sama kuulmis- ja nägemisterawust, mis täiskaswanult.

Oige silmatorkaw on ka Eustachi toru (tee, mis ühendab suukoobast sisemise kõrwaga) muutused. Lapsel on see toru lühem, kuid läbimõõdus awaram kui täiskaswanul. Sellest tulebki, et lapse juures nina ja kurgu põletikud palju kergemini edasiliiguwad keskkõrwa kui täiskaswanul.

Järjekindlale muutusele allub nina, nii omas wälimises kujus kui sisemises ehituses. Samuti muutuwad hambad: tuletatagu meele hammaste wahetust j. n. e.

Muutustele alluwad ka keel ja kurgunibu, millega seletataw laste puudulik hääldamine esimestel aastatel.

Lahkuminek täiskaswanust on lapse tunnitaoline rinnakorwi worm, mis ole-

neb ribikontide vähem põigiti seisakust. Kopsuots pole üksi väiksem, waid ka kõrgemal kui täiskaswanul. Kopsukuju muutub aegajalt. Nii kaswab ta laiuses palju kiiremini kui läbimõõdus ette ja taha.

Süda on lapsel hoopis väiksem wõrreldes keha pikkusega, kui täiskaswanul. Kuid soontewõrk sellewastu on laialdasem. Sugulise küpsuse järele muutub olukord wastupidiseks. Wererõhk lapsekehas on teine kui täisnimesel, nimelt madalam. Ainult kopsudes on ta kõrgem, sest kopsuarteria läbimõõt on lapsel suurem kui aorta läbimõõt. Selle tagajärg on kõrgendatud süsihappe eraldumine ja kiirem hingamine. See omakorda põhjustab lapse suuremat elawust ja liikuwust.

Mis puutub kõhukoopasse ja sooltesse, siis on siingi olulised lahkuminekid täis-

kaswanu orgaanest nii seisakus, kujus j.n.e. Nii on waheliha lapsel kõrgemal kui täisnimesel. Lapse kõht on torusarnane ja seisab enam püsti; maomuskel on vähem arenenud ja sellepärast lapsed oksendawad kergemini kui täiskaswanud.

Täiesti lahkumine w pärastisest kujust on ka lapse selgroog. Ta on laiem ja lühem ja ühe lüli pikkuse wõrra madalamal kui täiskaswanul. Ta on kerge ja paenduw, turja- ja puusakumerused puuduwad.

Kõik eelpooltoodud näited (mida täiendada wõime wäga paljude samasugustega) näitawad selgesti, et lapse kehaehitus, talitus ja koosseis osutab hoopis teist inimtüüpi. Kui täiskaswanu keha efekujutada lapse kehaliikmete wahekorras, siis saaksime õige kummalise, groteski olewuse.

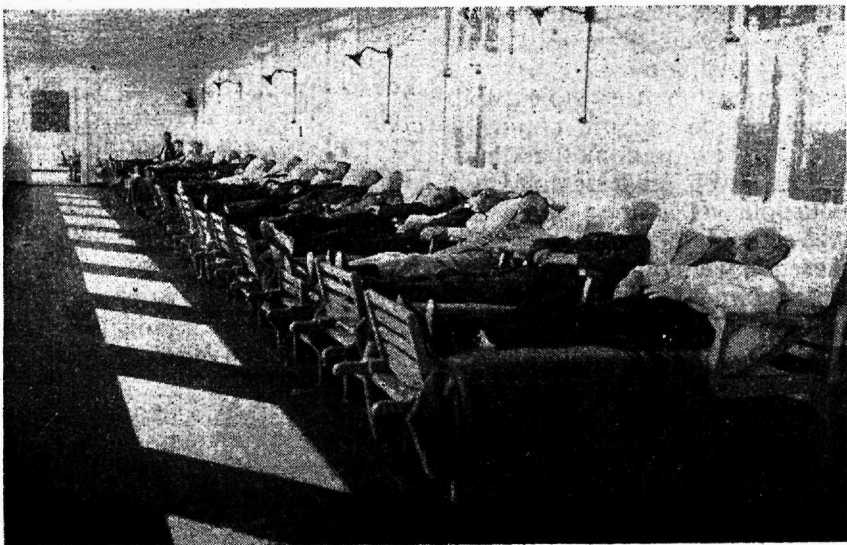
„Gesundheit“.

Suu terwishoid kui tähtis osa üldises terwishoius.

Dr. K. F. Hoffmanni järgi.

Arstliste ja terwishoidliste uurimuste tulemused on õiged keharawimise toed. Sellaal kui paljud terwishoidlised nõuded

mitmekesised on suukoopa ülesanded. Ta peab wastu wõtma toidu, teda peenendama hammastega ja süljega tegema

Taagepera sanatooriumi meeshaigete lamamisrõdu.

on saanud üldtarwitatuiks, pannakse suu terwishoiole wäga wähe rõhku ja liialdamata wõib wäita, et 90% täiskaswanuist omawad ebapuhta suu.

Suukoobas on seedimis- ja hingamisaparaatidele sissekäigu wärawaks. Wäga

libedaks. Sülj imbub paljudest süljenäärmetest, ta muudab toidu ka keemiliselt, sellega kergendades seedimist. Toidu maiku tunne maitsmispungakeste abil, millede asukoht keele seljal. Nad teewad meile toidu mõnusaks ja kaitsewad

rikkiläänud ainete söömisest, sest need omawad harilikult paha maigu. Suukoobas on abiks ka hääle tekitamisel (kõnelemine).

Iga terve ja normaal suu, kõnelemata hoolitsemata suust, peidab eneses terve leegioni haigustawaid kui ka süütuid pisilasi. Pea alati leiame tiisikuse, influentsa, kopsupõletiku, differiitise ja mädaniku tekitajaid.

Halvasti hoolitsetud suus paljunewad need pisilased imekiiresti, iseäranis seal, kus on hambad aukudega. Ja kui meie neid järjest allaneelame, siis tekitawad nad igatmoodi seedimisrikkeid. Katkiste hammaste kaudu edasitungides tekitawad need mikroorganismid lõualuus ägedat põletikku ja kroonilist mädanikku. Edasi siirduwad nad läbi peenemategi weresoonte üldisesse wereringwoolu ja wõiwad, olles küllalt elujõulised ja arwult palju, põhjustada werekihwitust.

Haigete ja puuduwate hammaste tagajärjel jääb inimese närimiswõimalus wäikeseks ja peenendamata toit hakkab liiati kõhtu koormama, millel omakorda weel pahem tagajärg, nimelt kõhu- ja sooltekatarr. Seedimisriike ei jäta mõjutamata ka terwet keha, ta wähendab tugewasti ta wastupidawust igasugustele haigustele. Sellepärast on üliarwilik järjekindel suu puhastamine ja rawimine.

Suukoobas puhastub ise sülje abil, kuid meie peame teda toetama põhjaliku loputamisega iga päew hommikul ja õhtul. Selleks tarwitame wett, millesse sulatatud wähe keedusoola (1/0-line soolwesi). Loputamisega eemaldame suukoopast kõik toiduraasukesed ja wähendame seega pisilaste tekkimise wõimalusi. Hambaid har-

jame harja ja hambapulbri ehk pastaga. Harjama peame mitte ainult horisontaalselt, waid ka wertikaalselt, see on — hambaliha äärest pikuti alla, sellejuures mitte unustades hamba sisemisi külgi.

Peale harjamist loputame tublisti harja, kuiwatame ta ära ja riputame ta õhuhabasse kohta. Hambapulber olgu hästi peen, wastasel korral kriimustaksid pulberraausud hambaemali.

Kuid wähe on seda igapäewast puhastustööd, peame käima ka järjekindlalt arsti juures, et leiaksid rutulist parandust kõige wäiksemadki hambawigastused. Talitades nõnda, wabaneme ehk pikapeale wäga laialilagunenud suuhaigustest: hamba-mädaniku (n. n. hambasööbija ehk kaaries) ja hambaase haigustumised.

Hoolitsemist ei waja ainult pärishambad, waid ka piimahambad. Kui on lõppenud hambategemine, umbes 2½ aastast, peame lapsele õpetama suu loputamist. Seda teeme talle korduvalt ette ja warsti teeb ta seda järele. Samuti lõpetame talle hammaste puhastamist harja ja pulbriga. Laste jaoks on pisikesed harjad rohukauplustes müügil. Kui jätame piimahambad hooletusse, siis wõiwad piimahammaste haigused edasikanduda pärishammastele. Kolmandast eluaastast peale peame last järjekindlalt 2 korda aastas hambaarsti juure wiima. Iialgi ei tohi niikaua oodata, kuni lapsel ilmuwad walud ja arst sunnitud on hammast wäljatõmbama. Sarnane esimene tutvus arstiga heidutaks lapse wäga ära ja tal jääks kauaks ajaks südame umbusaldus ja hirm arstide vastu.

„Gesundheit“.

Unepuudusest.

Dr. W. Schweisheimeri järgi.

I.

„Ma ei saa magada. Olen tarwitanud igasugused arstimiswahendid, mis teistele aidanud, aga minule nad ei mõju“.

Muidugi mõista, ei aita Teile miski, austet härra. Kes kestwalt unepuudust kannatab ja selle kaotamiseks tarwitab igasuguseid abinõusid unepuuduse põhjust otsimata, see suuremalt jaolt ei saawuta tagajärgi. Sest unepuudus iseenesest pole mingi haigus, waid ainult tundemärk, et kehas midagi peab

korratuses olema. Täiesti terve inimene magab suurepäraselt, ta ei mõtle unest ega kõnele sellest, ta wõtab selle vastu tänamatusena, millega terve inimene üldse kõike vastu wõtab, mis teda ei waewa.

Ja unest kõnelemine, sellest mõtlemine näitab, et midagi peab organismis rikkis olema.

Peame wastuse leidma kahele küsimusele:

1. Kas on meil tõesti unepuudus?

2. Mis on ta põhjus?

Alles wastates neile küsimusile, võime kaaluma hakata, mis häda peletamiseks vajalik teha.

II.

Kas on tõesti tegemist unepuudusega? Küsimus ise näib olevat weider, kuid mitte õigustamata, nagu õpetab kogemus.

On inimesi, kes eksivad, arwates et kannatawad unepuudust. Sest magamistarwidus on väga mitmekesine: üks tõuseb 4–5 tunnilise une järele wärskest, kosunult, elurõõmsalt, teine kõneleb unepuudusest, kui ta õõ jooksul paar korda

ses rutemini, pärast aeglasemalt kaob une sügawus ja siis muutub ta kergeks ja erksaks.

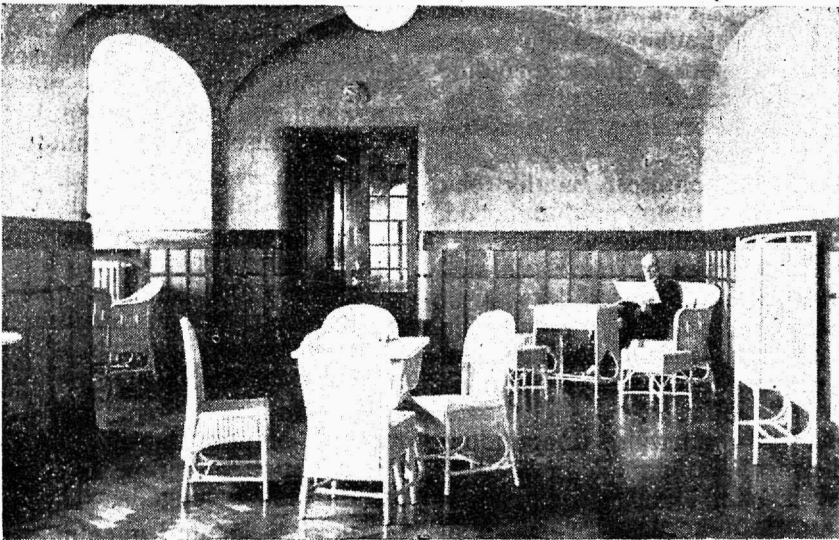
„Unepuudus“ on mõne juures see, et tal kerge uni tuleb warem kui teistel, ja siis hoopis kaob.

Teisel on raskendatud magamajäämine. Kolmandal ei olegi õiget sügawat und ja teda äratab iga pisem kahin ja häälihtsus.

Nii võib kindlaks teha väga mitmesuguseid unepuuduse tüüpe. Neile kõikidele on omane üks joon: ebarõõmus, rahuldamatu, wäsinud olek hommikul.

III.

Inimene, kes wõitleb oma unepuuduse

Taagepera sanatooriumi eesruum.

$\frac{1}{4}$ tunniks ärganud. Rinnalaps magab päewad ja õõd kokku, walwel olles ainult söõgi wastuwõtmisel.

Sugukõpsemise ja sellele järgnewail aastail wajab inimene 9–10 tundi und. Keskmise unetarwidus täiskaswanul on 8 tundi, mis kõrgemas wanaduses wähe wäheneb. Uni on inimesele elutarwidus. Koerad, keda 8 päewa jooksul takistatud magamast, surewad. Waimuhaiged ja hüsteerilised inimesed wõiwad magamata olla nädalapäewad. Harilik „unepuudus“ ei tähenda kunagi täielist une puudust, waid ainult selle wähenemist suuremal ehk wäiksemal mōõdul. Tuleb kindlaks teha unepuuduse suurus.

Uni on kõige sügawam ja raskem harilikult 2 tundi peale uinumist. Algu-

wastu umbkaudu, ei wähenda teda, waid aina suurendab. On tarwis selgitada unepuuduse põhjus. See põhjus wõib peituda kehalisel kui ka närwilisel pinnal.

Inimesel wõib olla kehaline häda, mis walu esile kutsub. See suureneb õõsel, sest temalt tähelpanu ärajuhtimine on õõsel raskendatud. Palawik kuumendab keha, ei anna rahu. Südamehädad on lamades ägedamad. Nahawigastused hakkawad soojuses wäljakannatamatalt sügelema. Äge kõha ei lase magada. Seedimisorganide liig suur ülekoormatus (rikkalik õhtusõõk) rikub und. Rikutud toidu söõmine wiib werde aineid, mis peajju sattudes takistawad und. Sealjuures wõib haige kõhu ja sooltega

inimesele toit, mis teistele hea ja kõlbulik, osutada mürgiks. Alkohool ja nikotiin wõetud suuremal hulgal, peletawad une.

On veel palju sarnaseid põhjusi, mille tagajärg on unepuudus. Neid on üldiselt kerge äratunda ja kõrwaldada. Palju raskem on kindlaks teha neid unekor-rätusi, mis põhjenewad närwilisel alal. Kuid ka närwilikkus oleneb kehalistest hädadest wõi jälle ebaõigest eluwiisidest. „Olen närwiline, ei saa magada“, ei ütle veel midagi. Miks oled närwiline? Mil-lest on tingitud su närwilikkus?

Närwilikkuse põhjused wõiwad olla väga mitmesugused. Ülepingutus, üle-töötamine, mure olewiku ja tulewiku pärast (need on põhjused, mis tänapäe-wal kõige enam paisutawad unepuudust kannatajate ridu), kauane peaju koor-mamine enne magama minekut, üldine wale eluwiis, wähene kehaliigutuste tege-mine, wale päewakorraldus — need on peapõhjused.

Närwid, mis sündimisest saadik ehk haiguste mõjul vähem wastupidawad, on muidugi wastuwõflikumad igasugus-tele äritustele. Sarnastele inimestele mõ-juwad kõige pisemad asjad eksitawalt ja rahutust esile kutsuwalt, nagu kella tiksumine, wankri mürin, lindude laul ehk kisa, laterna kuma, eesriide puudu-mine, külm ja soojus.

Kui on leitud närwilise unepuuduse põhjus, siis peab püüdma teda kõrwal-dada. Sageli aitab lühikestwuline elu-wiisi muutus, mõnikord on wajalik aga selle täieline ümberkorraldus.

IV.

Kui on tegemist unepuudusega, mis tingitud kehalistest hädadest, siis kõr-

waldagem ja parandagem need hädad ja meie päralt on jälle kosutaw, rahulik uni. Kui unepuudus oleneb liiast suitse-tamisest, alkohooli ja teistest mürkainete liiast tarwitamisest, siis heidame kõrwale selle terwist häwitawa kombe ja unepuudus on kadunud.

Närwilised unepuuduse põhjused on hoopis raskemad kõrwaldada, sest neid pole kerge leida ja kuigi kindlaks teh-tud, pole alati wõimalik kaotada. Elu-kutse, töötingimised j. n. e. teewad sageli ülesaamatut raskust.

Täiesti asjatu ja kahjulik on alaline keemiliste unerohtude tarwitamine, sest need ei kõr-walda unepuuduse põhjust, waid tekitawad lisaks uusi hädasid.

Üldiselt tuntud on puhkuseaja kosu-taw mõju unele. Mitte mägestikuõhk, meretuul ega metsalõhn üksi et tee seda, waid peamiselt eluwiisi muutus.

Ka igapäewases elus peaksime püüdma oma eluwiisi wõimalikult soodsamaks muuta terwise alalhoidmise mõttes. Sel-leks wõtame aega wabas õhus jalutami-seks, teeme õhtul kehaharjutusi, aga mitte otsekohe enne magamaminekut, hoi-dume üleliigsest waimlisest pingutusest, magame lahtise aknaga jne.

Unepuuduse kaotamiseks on väga mõjuw abinõu tahtejõu kaswatamine. Peame kontsentreerima kõik mõtted ühte punkti: tahan magada.

Kui on selgitatud unepuuduse põhjus, siis tuleb proowida igasuguseid abinõu-sid selle kaotamiseks. Wäga närwilised olewused leiawad selle suuremalt jaolt arsti kaasabil.

Pisilaste pesad organismis.

Dr. Mandel'si järgi.

Wiimaste aastate uurimised on selgita-nud mitme haiguse põhjused, millest se-nini ei olnud kõige wähemaidki teadmisi. Põhjuste mittetundmine ei wõimaldanud ka arstimist. On olnud juhuseid, et haige hamba kõrwaldamisega kaob mõni teine palju raskemal kujul esinew haigus. Tä-hendab, hambal pidi olema kahjulik mõju mõnele teisele kehaosale wõi kogu organismile. Kuid niisugustest juhustest ei osatud teha õigeid järeldusi. See sai

wõimalikuks alles peale bakterioloogia, s. o. teaduse, mis uurib elawaid, näge-matuid haigusetekkita-jaid, tekkimist. Ise-äransis huwitawad on Ameerika arsti Ellen Nickeli katsed. Kellelgi haigel olid rasked liikmewalud. Pärast mitme haige hamba kõrwaldamist nad kadusid täiesti. Hamba paistetanud igemest paigutati osa erilisse toitwasse wedelikku pisilaste kas-watamiseks. Osa wedelikku pisilastega pritsiti kodujänese werre, kellel mõne

päewa pärast paistetasi üles liikmed. Jänes suri hiljem kopsupaistetusse.

Niisugused, katsed näitavad, et mõnel pealtnäha kergel haigusel võivad olla õige rasked tagajärjed. Haiges koes asuvad pisilased, kes võivad sattuda verre, kus nad kas surevad või jäävad peatuma ühes või teises orgaanis. Niiwiisi mõnigi haigus võib olla tekkinud teise mõjul.

Kuid võib küsida, miks ühe pisilastepeesa mõjul tekib haigeksjäämisi mitmesugustes kehaosades. Sellele võib wastata oletusega, et teatawas kohas asuwail pisilastel pikkamisi tekib tung astuda tegewusse just teatawas organismi osas ja alati kõige nõrgemas osas, mis ei suuda awaldada wastupanu. Siin mõjuwad muidugi ka pisilaste liikide eriomadused.

Katsed on näidanud, et kodujänesesse istutatud pisilased tekitawad haiguse sa-

mas kehaosas kui inimesel. Niisugune nähtus kordub õige järjekindlalt.

Milline on nende huwitawate katsete praktiline tähtsus? Tihti arsti poole pöörates mõne haiguse pärast meie ei pane tähelegi mõnda teist wäiksemat haigust. Nii wõime tihti endaga kaasas kanda pisilastepeesa, mis võib olla teiste haiguste tekitajaks. Mainitud katsed annawad wõlme nende küsimuste lahendamiseks. Pisilased, kes asuwad mõnes haiges kehaosas, võiwad were kaudu sattuda teistesse orgaanidesse ja saada seal halguste põhjuseks. Iga kestwa haiguse puhul, mille põhjused pole tuntud, tuleb mõelda sellele, kas haigus pole tekkinud mitte mõne pisilastepeesa mõjul. Kui niisugune pesa on tõesti olemas ja kui õnnestub leida teda, saab tihti wõimalikuks temast olenewa haiguse arstimine.

Niisugused on arstiteaduse mõned uuemad saawutused.

Ajuhirurgia edusammud.

Dr. Timofejewi järgi.

Peaaju haiguste arstimine operatsiooni abil on tänini olnud hirurgia kõige raskemaks alaks. Süüdi on siin ajukudedede suur tundlikkus ja asjaolu, et wigastatud koe asemele ei kaswa uus harilik kude, waid eriline haawakude, mil puudub täiesti tundlikkus. Pealegi on eriti n.n. piklikus ajus närwikeskkohti, mille wigastamine toob silmapilkselt surma. Sellepärast hirurgid pidasid paremaks peaaju üldse mitte opereerida. Täiesti lootusetuks peeti ajus leiduwate paistetuste arstimist. Paistetus toob aga operatsiooni ärajätmisel paratamatult surma. Operatsiooni tegemiseks on tarwilik enne wäga täpselt määrata paistetuse asukoht, et siis sel kohal läbi raiuda pealuu. Sest peale, kui tehti kindlaks, et peaaju erilistel osadel on eriülesanded, arstid hakkasid ajafunktsioonide rikete järgi otsustama haiguse asukoha üle. Kuid peaaju on nii keeruline, et tundmaõppimine nõuab täielikku spetsialiseerumist. Sellepärast peaajuhirurgia on muutunud erialaks ja mõned hirurgid töötawad ainult tema kallal. Kuid nemadki peawad tarwilikuks haiguste puhul nõu küsida närwarstidelt, kes võiwad anda juhatust paistetuse asukoha kindlaksmääramisel. Wiimasel ajal arstiteadus on niipalju arenenud, et on saanud wõimalikuks operat-

sioonide tegemine ka peaaju sisemistes osades ja on hakatud kõrwaldama lõikuse kaudu ka ajupaistetusi. Eriti raskeks peeti paistetuse kõrwaldamist wäikeajus, kuid nüüd on tehtud sel alal mitmed õnnestunud operatsioonid. Hiljuti sooritas raske operatsiooni Wene prof. Polenow koos närwiarsti Nikitiniga. Paistetuse asukoht määrati nii täpselt, et ta leiti just samal kohal, kus ta arwati asuwat. Raiuti läbi kuklaluu, tõsteti üles selle all asuw wäikeaju, kõrwaldati selle alumises osas asuw paistetus ja suleti awaus peaajus. Paranemine oli wäga kiire.

Ajuoperatsioonide juures on wõetud tarwitusele erilised lõikuslauad, millele haige asetatakse kõhuli, nii et ta pea on selleks tehtud awauses. Niisugune lõikuslaud kõrwaldab wäikeaju läbi luusse raiutud augu wäljakukkumise wõimaluse. Ajuhirurgial on wäga huwitaw tulewik ühenduses lõikustehnika ja arstiriistade täienemisega. Praegu on juba olemas erinoad, käärid ja pintsetid, mis on warustatud elektrilambikestega ja wõimaldavad opereerimise ka kõige kõrwalisemates ajuosades, elektri puurid, mis waluta ja kiirelt läbistawad pealuu ja hulk muid abinõusid, mis kergendawad nende raskete operatsioonide läbiwiimist.

Langetõwe arstimisest.

Langetõwe arstimine kuulub arsti raskemate ülesannete hulka. Wiimasel ajal on tekkinud mitu uut õpetust langetõwe kohta ja ühenduses nendega ka mitu uut arstimisviisi. Ükski neist viisidest pole wee leidnud üldist tunnustamist ja jõudnud wälja katsetamise järgust. Nii näit. prof. Horoshko Moskwast, wäljamineks oma erilistest arwamistest langetõwe kohta, arstib oma haigeid loomade ergukawast wõetud emulsiate sissepitsimise abil. Nagu prof. Horoshko

kirjutab, tagajärjed on head. Prof. Wladõtshko, pidades langetõwe põhjuseks suhkru wähesust weres, on hakanud arstimise langetõbiseid wiinamarjasuhkruga. Moskwa professor A. W. Militsõn rawitseb juba kolm aastat langetõbiseid loomade purukshõõrutud peaju naha alla pitsimisega. Nagu ta teatab eriajakirjas, 100% haigete seisukord on tuntawalt paranenud, kui nad mitte pole lõpulikult paranenud.

Kuulmise mõju nägemisele.

Mitmesuguste meeleorganide wahekorrdi on seni wähe uuritud. Prof. Epstein (Prantsusmaal) awaldas hiljuti huwitawad andmed katse kohta, mille ta korraldas kuulmise mõju kindlakstelemiseks nägemisele. — Selleks ta tõmbas wäiksele hallile kettale punased lookjooned. Ketas ühendati kellamehanismiga, mis pani ta kiirelt pöörlema. Teatawa pöörlemiskiiruse juures waatleja nägi kettal rea ringe, millest üks äärmine paistis wiis korda selgemini kui teine. Aparaat asetati orelile, mis oli pimedas toa ukse ees. Uksel oli kaks awaust: Ühe kaudu ulatas tuppa pikksilm, teise kaudu kuuldeaparaat, mis oli ühenduses oreliga. Isikud, kelle juures toimetati waatlusi, ei teadnud mitu joont on kettal. Nad nägid ainult pikksilma kaudu ketast ja pidid ütlemas, mitu ringi on sellel. Pärast seda katsetaja mängis oreli waheldamisi kindlaid akkorde ja ebakooskõlalisi üksikuid toone.

Katseid tehti 164. Harilikult katsealused nägid ainult äärmist, kõige suuremat ringi. Kui aga mängiti oreli, nad nägid

ka sisemisi ringe, mõni koguni kõiki. Kui orelimäng katkestati ehk kooskõlaliste toonide asemel kostsid ebakooskõlalised, katsealused ei näinud enam ühtki sisemist ringi. Selgus, et helide kõrgus ja ringide wärw olid täielikus wastastikkuses olenewuses. Kõrged toonid teewad nägemise selgemaks punase, ruuge ja kollase wärwi juures, madalad toonid mõjuwad samuti roheline, sinise ja wioleti juures. Prof. Epstein seletab seda üllatawat nähtust sellega, et kõik ergud töötawad tsentripetaalselt, s. o. mõjuwad wäljastpoolt tsentri, s. o. aju poole. On ühtlasi tehtud kindlaks, et nägemiserk mõjub kahes suunas: wäljastpoolt tsentri poole ja wastupidi. Nii peajus peab olema koht, kus kuuldeerk puutub kokku nägemiserkuga. Prof. Epstein arwates selleks kohaks on n. n. Sylviuse weeuht. Kui heli jõuab kuuldeerguni, see annab ta üle peajju. Sellejuures Sylviuse weejuhis kuuldeerk mõjub nägemiserku peale, mis selletõttu saab tundlikumaks. Sellega ongi seletataw, et kuuldemõjude all kuuleme paremini.

Üleriikline Terwishoiu Nädal.

Üleriiklise Terwishoiu Nädala peakomitee ja korraldaw toimkond on mitmeid koosolekuid juba pidanud. Eeltõdedega on kaunis kaugele jõutud.

Et Nädal üleriiklisel ulatusel peetakse, ei jatku sellest, mis peakomitee üksinda suudab teha. Sellepärast walis ta omal wiimasel koosolekul järgmise tee — k o h a

pealsete Terwishoiu Nädala korraldawate komiteede ellukutsumine. Sedapuhku on juba kõikide wabariigis elawate arside poole pööratud wataw ringkirjaga — kuna terwishoiu küsimus just nende kompetentsi kuulub, et nemad kohapealsete komiteede ellukutsujad oleks. Kohapealne komitee koos-

neb arstidest ja seltskonna esitajatest, Kohapealne komitee astub siis kohe kontakti peakomiteega, kes siis lähemaid instruksioone annab ja nädalaks materjali kohale saadab.

Nädala ajal peetakse üle maa terwishoidlisi kõnekoosolekuid. Ühtlasi antakse suurel arwul broshüüre ja lendlehti terwishoidlise sisuga wälja, laiali laotamiseks. Trükitakse reklaamplakaate, korraldatakse rändnäitusi, filmietendusid. Antakse wälja Terwishoiuleht, ajakirjanduses käsitatakse terwishoidlisi küsimusi, ringhäälingu jaamast saadetakse terve nädala jooksul terwishoidlisi kõnesid ja palju muud.

Ül. T. Nädala peateemideks on — korteri terwishoid ja tööstusruumide terwishoid. Broshüüridest kawatsetakse järgmisi trükkida — „Korteri terwishoid“, „Korteri kriis ja selle lahendamise võimalused“, „Tiisikus“, „Nakkushaigused“, „Laste terwishoid“ ja „Haigused, mis loomadelt inimestele külge hakkawad“. Peale selle suurel arwul lendlehti terwishoiu alalt.

Et haigused, mis loomadelt inimese külge hakkawad, wäga olulised, on eelolewal nädalal ka loomaarstidel palju selgitustööd teha loengute waral.

Reklaamplakatisi kawatsetakse trükkida üldterwishoiust, tööstusterwishoiust ja korteriterwishoiust. Mobiliseeritakse kõik leiduwad terwishoidlise sisuga filmid, mida peakomitee igale poole soowiawalduste järele laiali saadab. Ka kasutatakse weel igasugused muud propaganda võimalused ära. Nii autod warustatud näitliku materjaliga ja lektoriga, kes siis tänawatel lühikeste kõnedega esineb. Üle tänawa tõmma-

tawad plakaadid terwishoidliste lööklausetega jne.

Ka koolides peetakse terwishoidlisi kõnesid. Sedapuhku on peakomitee haridusministri poole pööranud, et see wastawa korralduse teeks koolidele.

Peakomitee poolt kokkuseatud kawa järele läheks Nädal järgmiselt: 22. mail kell 12 päewal oleks Nädala awamine. Hea ilmaga võimaluse korral wabas õhus. Tallinnas awaks riigiwanem, Tartus riigikogu esimees, kuna teistes kohtades awaks kohapealse omawalitsuse esitaja. Järgneb Ül. T. Nädala kohapealse korraldawa komitee esitaja kõne, terwitused, millele üks pidukõne terwishoidlise sisuga järgneb. Pärast lõunat oleks terwishoidlised loengud, suuremates linnades mitmes kohas korraga. Öhtul igasugused ettekanded ja kõned. Ja nii terve nädal, eriti aga pühapäewadel 26. (Taewamine mise püha) ja 29. mail.

Maal on ettenähtud, et kõik jaoskonna arstid 22. mail Nädalat loenguga awaks, ja võimalikult ka nädalas kõnesid peaks.

Asja suurt ja üleriiklist tähtsust arwesse wõttes, tuleb kõik jõud kokku wõtta, et Nädal korda läheks ja siin jääwad kohapealsetel komiteedel suured ülesanded. Nende tegewusest oleneb palju.

Et haigekassade perele võimaldada Terwishoiu Nädalast suuremat osawõttu, selleks peawad haigekassade juhatused energilisemalt tegewusse astuma. Kui mõnes kohas ei ole haigekassad weel kohapealses komitees esitatud, siis peawad haigekassade juhatused selleks wastawaid samme astuma.

Haigekassad! Terwishoiu Nädal aitab laiaulatuslisemalt selgitada haigekassade perele terwishoiu tähtsust. Kasutame seda.

Terwishoiu Nädala korraldawa toimikonna aadress: Tartu, Aia t. 46, tel. 600.

Kärnkonn.

Blasco Ibanezi jutustus.

Weetsin suwe Nazarethis, — ütles sõber Ordonja, — wäikses kalurite külas Valencia lähedal. Naised käisid linnas kalu müümas, mehed purjetasid merel oma wäikestel kolmenurgelise purjega paatidel wõi heitsid wörke kalda ääres; meie, kes suwitasime seal, magasime kogu päewa, õõseti aga istusime oma majakeste lähel, waadeldes fosforestseeruwaid lai-

neid ja lüües endale põskedele, kuuldes moskiitide, puhketundide rikkujate, lähenevat suminat.

Arst, järsk ja pilgetarmastaw wana-meis, weetis tihti õõ istudes mu kõrwal weinikruusi taga; kõnelesime ta patsientidest, merimeestest, rannarahwast, kergeusklikest, tormilistest ja tüütawatest inimestest, kes elawad kalapüügist ja põllu-

tõöst. Mõnikord naersime tuletadas meele Visanteta, Soberana¹⁾ tütre haiguseloo, wana kalurinaise tütre, kes wääris täielikult oma hüüdnime, nii omalt hiiglakogult kui riikusekt. Ta tülitse tihti kaaskauplejatega turul ja ajas neile hirmu peale oma tuuseldamisega. Too Visanteta oli esimene neiu külas; wäiksekaswuline, kawal, osaw wastama. Ta polnud ilus; kogu ta meeldiwuse moodustas noor, tõmmu näoke ja terawad, kawalad silmad, mis oskasid anda talle ara, abitu ja weetlewa ilme, millega ta ajas segi kõigi poiste pead. Ta novio²⁾ oli Carafosca, hea kalur, kes wõis minna merele kas wõi lauatukil. Merel kõik imetlewad ta julgust, maal ta äratas aukartust enda wastu oma wäljakutsuwalt waikse olekuga ja kergusega, millega ta paljastas oma suure noa. Inetuna, raskekaalulisenä ja wäljakutsuwana, nagu need hiiglaloomad, kes aegajalt ilmuwad Nazarethi wetesse neelates kõik kalad, ta läks püha-päewa õhtul oma mõrsja kõrwal koju kirikust ja igakord, kui neiu tõstis pilgu tema poole ja rääkis talle midagi, Carafosca silmad pöörlesid kohutawalt ja ta heitis kõõrdpilke ümberringi, nagu kutsudes wõitlusse kogu küla, põlde, randa ja merd tema Visanteta pärast.

Kord lewis Nazarethis imelik kuulujutt: Soberana tütrele olewat kõhus mingi loom. Kõht paisus; oli näha ta kuju kestew muutumine, hoolimata ta pealis- ja aluskubede rohkusest; ta näowärw muutus kahwatuks ja sagedased oksendamised wiisid ärewusse kogu maja; ema kaebas meeleheitlikult ja naabrid jooksid ehmunult edasi-tagasi. Mõned naersid kõneldes haigusest: siin olla süüdi Carafosca. . . Kuid ka suurimad skeptikud ei pilganud enam ja loobusid kahlustamisest, nähes kui kurb oli wiimane, millisele meeleheittele wiis ta mõrsja haigus, kuidas ta kogu oma naiiwse händusega palus teha terweks Visanteta, kuidas ta läks sellepärast koguni küla wäiksesse kirikusse, tema, kes ikka olnud pagan ja jumalawallatu, kes teotas jumalat ja pühikuid.

Tõesti, see oli imelik ja hirmus haigus. Külaelanikud, kes kaldusid uskuma igasuguseid ebaharilikke tõbesid, teadsid juba kindlalt: Visantetal oli kärnkonn kõhus. Visanteta jõi lähedastest jõekesest ja kuri

loom, wäike, peaaegu silmapaistmatu, tungis talle kõhtu ja kaswas seal hirmsasti. Head naabrinaised, wärisedes üllatusest, jooksid Soberana juure waatama neiu. Kõik nad mingi pühaliku ilmega katsusid suurekspaisunud kõhtu, otsides selle pingulolewalt pinnalt temas peituwa looma äärjooni. Mõned, wanemad ja wilunumad, naeratasid wõidurõõmsalt. Siin ta on, nende käe all, nad tunnewad ta liigutusi, ta liigutab . . . tõesti liigutab! Ja pärast küsimuse põhjalikku kaalumist nad määrasid abinõud kutsumata külalise wäljaajamiseks. Nad andsid neiuale meelt looma meelitamiseks ja kui ta jäi rahule, walsid Visanteta kõhtu terve joa sibulamahla äädikaga, et ta ehmunult pistaks põgenema. Samal ajal nad panid ta kõhule igasuguseid imettegewaid plaastreid, et kärnkonn ei saaks minutikski rahu ja wiimaks põgeneks hirmuga: wiinas leotatud ja wiirukiga suitsetatud watti, tõrwatakku, millega topitakse laewade pragusid, rohte mägedelt, lihtsaid paberitükke mingisuguste numbritega, ristidega ja Salomoni pitsatiga, mis olid ostetud targalt linnas. Visanteta mõtles, et sureb kõigi nende rohtude kätte, mis kallati talle suhu. Ta rappus wastikuse-tundest nõrkusehoogude puhul, kui kogu sisikond ähwardas tulla wälja, kuid wihatud kärnkonn ei näidanud jalaotsakestki ja Soberana meeleheitlikud kaebed tõusid taewa poole. Ah, mu tütar! . . . Nende abinõudega ikka koledat looma wälja ei saa, parem juba jätta ta rahule ja mitte piinata tüdrukut. Parema juba anda talle rohkem süüa, sest kärnkonn imeb wälja elumahlad ta Visantetast ja see muutub iga päewaga kahwatumaks ja nõrgemaks.

Ja et Soberana oli waene, kõik sõbrannad kaastundliku solidaarsuse mõjul asusid Visanteta toitmisele, et kärnkonn ei piinaks teda. Kalamüüjad tulles turult tõid talle küpsiseid, ostetud linna pagariäridest, kus käiwad ainult härrad. Nad walsid talle kalade hulgast kõige raswase, neist sortidest, millest saab toitwat kalasuppi; naabrinaised keetsid buljongit ja wiisid ettewaatlikult Soberana hirtsikusse, et mitte läigitada; shokolaaditasse toodi Visantetale kogu pealelõuna jooksul.

Visanteta tõrjus tagasi neid tähelepanu awaldusi. Ta ei suuda enam! Tal on kõht täis! Kuid siis tuli ema oma karwase näo ja käskiwusega. Ütlen — sõõ! Ta peab mõtlema sellest, mis tal on

1) Käskijanna.

2) Peigmees.

kõhus . . . Ja ta tundis segast, seletamatut armastust tolle saladusliku looma vastu, kes asus ta tütres. Ta kujutles seda endale, ta nägi seda — see oli ta uhkuseks. Selle looma tõttu kogu küla tähelepanu oli pöördud tema hurtsikule, külaliste juure- wool oli wahetpidamatu ja polnud ühtki naist, kes poleks küsinud Soberanalt, kuidas on lood.

Ta kutsus ainult kord arsti, kui läks mõõda selle ukse eest, seegi kord vastu tahtmist, lootusetult. Mis wõis teha see waene härra sellase kangekaelse loomaga. Kui see, mitte leppides tema ja tütre seletustega ja julgete katsumistega läbi riiete, piuksatas täielikust ülewaatusest, pöörane matroon peaaegu wiskas ta wälja. Häbematu! Waeseke on nii häbelik, nii süütu, et punastab juba niisuguse mõtte juures!

Pühapäewa hommikul Visanteta läks kirikusse. Neiud waatasid kohkunult ta suurt kõhtu. Kõik pärisid ahnelt kärnkonna üle ja Visanteta wastas tüdinult. Nüüd see jätab ta rahule; see on kaswanud suureks hea toitmise tõttu; mõnikord wiskleb, kuid teeb wähem walu. Üksteise järele nad panid käed ta kõhule, et tunda nägematu looma liigutamist, ja olid täis imetlemist oma seltsilise vastu. Cura¹⁾, püha mees, pühas lihtsameelsuses tegi nagu tal poleks tegemist naiste uudishimuga, ja mõtles imestades, milliseid asju teeb wahel issand, katsudes patuseid. Pärast, teenistuse lõpul, kui koor õrnade häältega laulis hümne jumalaemale, igaüks neist neidudest mõtles tollest hirmsast loomast ja kõigest südamest palus jumalat, et waene Visanteta peatselt wabaneks temast.

Carafoscagi sai populaarseks oma mõrsja haiguse tõttu. Naised hüüdsid ja kalurid peatasid teda, et küsida looma üle, kes piinas neidu. Waeseke! waeseke! ümises ta haletsewalt. Ta ei rääkinud enam sõnagi, kuid ta silmist paisis kirglik soow kiiremini wõtta Visanteta ühes kärnkonnaga enda juure, sest wiimane, kuuludes Visantetale, oli saanud ka temale armsaks.

Kord õõsi, kui arst istus mu kõrwal mu maja ukse ees, tema järgi tuli üks naabrinaine dramaatiliste hüüetega: Soberana tütre! on wäga paha, ta peab tulema appi. Arst kehtis õlgu: — Ah ja, kärnkonn! Ja ta ei näidanud soowi liikuda

paigast. Järgmisel minutil tormas sinna feine weel ägedamate liigutustega. Waeseke Visanteta! Ta sureb! Ta kisa kostis kogu tänawal. Kuri loom sõi ta siskonda.

Läksin ühes arstiga, uudishimu mõjul, mis oli haaranud kogu küla. Kui jõudsiime Soberana majakese juure, meil tuli murda teed läbi tiheda naistesalga, mis täitis kogu uksetaguse ja toa. Piinatud inimese hääl, kelle sisemus on lõhkemas, kostus majast, läbi tiheda uudishimuliste ja ehmunud peade massi. Soberana tugew hääl wastas paluwaile hüüetele. Tema tütar! Oh issand, tema waene tütar!

Arsti tulekul kostus hüüete koor naiste poolt. Waene Visanteta wiskles kui meeletu, jõudmata kannatada sellaseid piinu, pärani silme ja wiltutõmbunud näoga. Las arst teeb talle operatsiooni, las awab kõhu ja wõimalikult pea ajab wälja selle roheline ja kleepuwa kuradi, kes närrib teda.

Arst tungis lähemale, pöörmata neile tähelepanu ja enne kui jõudsin tema juure, kesk waikust kostus ta hääl, tahtmatu ja järsk:

— Issand, tüdruk ju sünnit . . .

Kuid enne kui ta jõudis lõpetada, kõik mõistsid ta tooni karmuse järgi, mis ta tahtis öelda. Kogu naiste hulk hakkas lainetama Soberana tõuke tõttu, nagu merewaht walaskala kõhu all. Ta sirutas wälja oma paksud käed kohutawate küün- tega, pomisedes needusi, waadates arsti peale silmadega, mis põlesid tahtmisest tappa. Waras! Joodik! Wälja majast! Süü langeb terwele külale, kes kannatab seda jumalawallatut! Ta kisub ta lõhki! Lastagu ainult! Ja ta rabeles metsikult sõbrannade hulgas, püüdes wabaneda ja kriimustada puruks arsti nägu. Tema kisale seltsis Visanteta nõrk hoigamine, mille kutsus wälja walu. Laim! Mingu ära see halb inimene! Saadanlik suu! See kõik on wale! . . .

Kuid arst käis tuba mõõda, tehes korraldusi, nõudes wett, pesu, järsult andes käske, hoolimata ema ähwardustest ja tütre hoietest, mis muutusid enam ja enam südantlõhestawaks. Äkki ta kisen- das nii, nagu tapetaks teda, ja arsti ümber, keda ma ei näinud, tõusis segadus. — Wale! Wale! Kelm! Laimaja! Kuid ei kuuldunud enam üksi Visanteta protestid: tema süütu ohwri häälele, mis kutsus taewast kohtumõistjaks, seltsis hääl,

¹⁾ Preester.

mis tuli esimest kord hingawatest kop-
sudest.

Nüüd Soberana sõbrannad pidid hoid-
ma teda oma tütre küllale kargamast.
Ta tapab tütre! Kutsikas! Kellega? Ja
hirmunud haige, ikkagi hoiates: „wale!
wale!” wiimaks tunnistas üles. See oli
üks noormees huertast, keda ta seitsaadik
enam pole näinudki . . . kogemata . . .
pimedas . . . ta on ta juba unustanud . . .
ta ei mäleta teda üldse! . . . Ja ta rõhu-
tas nii seda unustamist, nagu oleks see
mõjuw wabandus.

Hulk harweneb: igal naisel tekkis tarwe
kiiremini kuulutada uudist. Kui astusime
välja majast, Soberana püüdis laskuda
põlwile arsti ees ja suudelda ta kätt. Ah,
don Antoni! . . . Don Antoni! . . . Ta palus
wabandust oma haawawate sõnade eest,
ta sattus meeletehetele mõeldes külas lewi-
waist kuulujuttudest. Mis neid küll ootab!
Järgmisel päeval poisid, tõmmates lauldes
wörke välja, hakkawad sepitsema uusi
salme, laulu kärnkonnast! Ta elu muu-
tub wõimatuks. Kuid kõige enam hir-
mutab teda mõte Carafoscasi. Ta tunneb
hästi seda toorest inimest. Ta tapab Vi-
santeta, kui see aga astub tänawale ja
teda ennast ootab sama saatus sellepä-
rast, et tema, Visanteta ema, ei hoidnud
tütarit. Ah, don Antoni! Ta palus põl-
wil arsti, et see räägiks Carafoscaga: arst
on nii hea ja nii õpetatud, — ta sõnad
weenawad poisi; ta peab wanduma, et
ta ei tee neile halba, et ta jätab nad
rahule.

Arst wõttis wastu need palwed sama
ükskõikseltselt nagu warem ähwardused ja
wastas peaaegu jämedalt: — Waatame,
see on delikaatne küsimus. — Kuid, juba
astudes tänawale, ta kehtas alandlikult
õlgu.—Noh, läheme selle toore mehe juure.

Kutsusime ta välja kõrtsist ja läksime
kolmekesi mõõda pimedat kallast. Kalur

oli nähtawasti arg kahe nii tähtsa isiku
wahel. Don Antonio kõneles, et mehed
on ikka olnud paremad ilma loomisest
peale, et naised peab põlgama, kes ei
suuda end walitseda, et naised on palju ja
sellepärast on kerge walida uus, kui see,
kelle walisime, walmistab peffumuse; ja
lõpetas sellega, et rääkis kõigest, mis oli
juhtunud.

Carafosca kõhkles, nagu poleks mõist-
nud hästi ta sõnu. Kindlus pääsis wõi-
mule ta ajus alles pikkamööda. Kurat
wõtku! Ja ta sügas wihaselt pead mütsi
all, siis pani käe puusa juure nagu otsi-
des oma hirmsat nuga.

Arstil oli tahtmine lohutada teda. Ta
unustagu Visanteta: pole mõtet tema tap-
misega näidata wahwust. Ta leiab teisi,
paremaid. Visanteta ei wääri seda, et
tema pärast sellane tubli poiss läheks
wanglasse, seda enam, et tõsine süüdlane
on too tundmatu tööline, kuigi ka neu-
muidugi pole süütu. Aga kergus, mil-
ega ta tegi wea ja pärast unustas . . .

Kõndisime kaua rannal suruwas wai-
kuses, jõudmata kuhugi. Carafosca aina
sügas pead ja katsus puusa. Korruga ta
pani meid imestama pöördes meie poole
Kastiilia kombe järgi pühalikkuse pärast:

— Tahate, ütlen teile midagi? . . . Tahate,
ütlen teile midagi? . . .

Ta waatas meie peale wäljakutsuwal-
t, nagu ta ees oleks too wihatud tundmatu
poiss huertast ja nagu ta walmistaks
kargama selle peale. Oli selge, et ta
paindumatus ajus äsja oli walminud kõige
kindlam, wankumatu otsus . . . Mis siis?
Õelgu ära.

— No siis ma ütlen teile, — ta raius
sõnu pikkamööda, nagu oleksime waen-
lased, keda waja lüüa reast välja, ütlen . . .
et praegu armastan teda weel rohkem!

Teadmata, mida õelda imestuse pärast,
andsime talle kätt.

Haigekassade tegevusest.

Tartu Üldhaigekassa peakoos- olek 3. aprillil 1927. a.

Peakoosolek algab kell 10,10 hommikul, lõpeb
kell 1/27 õhtul. Koosolekust wõtab osa olemasole-
vatest 97 volinikust 79 volinikku. Protokoll kir-
jutab asjaajaja Karl Lukk.

1. Peakoosoleku juhatajaks walitakse M. Toom
ja V. Ploom.

2. Haigekassa 1926. aasta tegevuse- ja kassa-

aruanne, samuti Ulila ambulatooriumi aruanne
kinnitatakse ühel häälel.

3. Liikmemaksu otsustatakse 1927. aastal wõtta
2/0 palgast.

4. Kassaosalistele maksetavate abirahade
normid määratakse järgmiselt kindlaks ja otsus-
takse maksta: 1) Haiguse korral: kodus ravit-
sedes kaks kolmandikku palgast, haigemajas ravit-
sedes üks kolmandik palgast, suwekoloniis viibimise
puhul üks neljandik palgast. a) Kassaosalistele,

kelle vähemalt üks laps perekonnaliikmena registreeritud, maksetakse haigemajas ja suvelonnis ravitsemisel viibimise puhul abiraha poole palga suuruses. b) Haigusraha maksetakse teistest haiguspäevast alates. c) Kui haigus kestab vähem kui 4 päeva, siis haiguseraha ei makseta. d) Haiguseraha pühapäevade eest ei makseta. e) Pühapäevade eest maksetakse haiguseraha ainult nendele kassaosalistele, kes palgalepingu põhjal ka pühapäevadel on kohustatud töötama, ilma et nendele selle eest vaba päeva äripäeval antaks. f) Haiguse abiraha väljaarvamise juures võetakse ainult terved töödajad päevad arvesse. g) Kui kassaosaline töödandjal täie palga haiguse aja eest on saanud, siis haiguse raha ei makseta. h) Väljaspool Tartut (Kuresaares, Haapsalus, Taagepera sanatooriumis jne.) ravitsusel viibivatele kassaosalistele maksetakse haiguseraha ainult siis, kui sarnane ravitsuseviis Haigekassa arstidekomisjoni poolt tarviliseks on tunnistanud ja kui Haigekassa juhatus sõnase ravitsemise ettevõtmiseks oma nõusoleku on andnud. Haigekassa majanduslist seisukorda arvesse võttes võib juhatus keelduda sarnase nõusoleku andmisest. 2) **Tööasutuse töö juures õnnetusjuhtumise läbi vigasaanutele** maksetakse kaks kolmandikku palgast kõikide haiguspäevade, ka pühapäevade ja pühade eest, kui need haiguse aja sees on, sellepeale vaatamata, kas haiget kodus või haigemajas ravitatakse. 3) **Raskejalguse ja sünnituse korral** maksetakse abiraha terve palga suuruses, kui sünnitaja kodus viibis. Sünnituse puhul kliinikus olnud päevade eest maksetakse abiraha poole palga suuruses. Sünnituse abiraha maksetakse 2 nädalat enne ja 4 nädalat pärast sünnitust. Seda abiraha saavad ainult need naiskassaosalised, kes enne sünnitust vahetpidamata vähemalt kolm kuud kassaliikmed on olnud. 4) **Mafuseraha** maksetakse 30-kordse päevapalga suuruses. Abirahade väljaarvamise juures võetakse aluseks nelja kuu palk kõikidel nendel kassaosalistel, kelle palk lühendatud tööpäeva, fükitöö, ületunnitasu ehk muudel põhjustel kõlvuk on olnud. (Alus: põhik. § 11, märkus 2). Haigekassast lahkunud kassaosalistele jäävad kõik kassaliikme õigused alale ühe kuu jooksul peale töölt lahkumise. Kassaosalistel, kes vähem kui kaks nädalat kassaliikmed on olnud, ei ole õigust Haigekassalt peale töölt lahkumise mingisugust arstilist abi ega abiraha saada. Loetlud abirahade normid hakkavad maksma 15. aprillist 1927. a. alates.

5. **Kassaosaliste perekonnaliikmetele antav arstiabi ja rahaline toetus** määratakse järgmiselt kindlaks: 1) Perekonnaliikmetele antakse ravitsust (arstiabi, hammaste ravitsemine ja ravitsemine kliinikus) ja arstiõhete üldiselt neilsamul alustel, kui kassaosalistele. 2) Perekonnaliikmete hammaste plombeermise ja plombeermise eel käiva ravitsemise kulud Haigekassa ei tasu. 3) Perekonnaliikmete rohtude eest maksab rohu tarvitaja ise 10% rohu nimelisest hinnast. Ülejääva osa tasub Haigekassa. 4) Prille perekonnaliikmetele Haigekassa arvel ei anta. 5) Kassaosalise perekond võib ühe aasta jooksul arstiabi tarvitada järgmiselt: esimene perekonnaliige 15 korda, iga järgmine perekonnaliige 5 korda, kuid selle juures ei või üks perekond üle 35 korra aasta jooksul tarvitada. 6) Pikaliste ja raskete haiguste puhul jäetakse juhatusel õigus arstiabi järgmise aasta arvel ette võimaldada. 7) Kui Haigekassa arvel arstiabi andmine on lõpetatud, siis lõpetatakse ka rohtude

andmine ja kliinikus ravitsemise võimalus. 8) Perekonnaliikmete arstiabi aastase normi väljaarvamise juures võetakse aluseks see aeg, mille jooksul kassaosaline tööpoolest kassa liige on olnud. Aastat arvatakse perekonnaliikme registreerimise kuupäevast. 9) Ühe perekonnaliikme haigemajas ravitsemine ei või ühe aasta jooksul üle kahe kuu kesta. 10) Pärnivabriku vesiravilas ravitsemise puhul kannab Haigekassa hooli, et kassaosaliste perekonnaliikmed saaks neid vanne omal arvel sama hinnaga, millega neid Haigekassale antakse pärnivabriku vesiravila poolt. 11) Mafuseraha maksetakse kuni 10-aastaste laste matmiseks 10-kordse päevapalga suuruses, 10.—16. aastaste laste ja läiskasvanud perekonnaliikmete matmiseks 15-kordse päevapalga suuruses. 12) Haigekassa juhatusel jäetakse õigus hooaja töösulustes töötavate kassaosaliste perekondade ravitsemise kohta erimääruseid maksma panna.

Perekonnaliikmeks kuuluvuse asjus kinnitatakse järgmine varemalt maksusel olnud määrus: 1) Haigekassalt abisaamise suhtes loetakse kassaosalise perekonnaliigeteks: naine, lapsed, kasulapsed ja vaesedlapsed öed ja vennad kuni 16 aasta vanuseni, kui nemad ise tööd ei tee; isa 60 eluaastast ja ema 55 eluaastast peale, kuid ka nooremalt, kui nemad on töövõimetud. 2) Isad ja emad, samuti kõik teised siin nimetatata jäetud kassaosalise kulul elavad isikud loetakse kassaosalise perekonnaliikmeteks ainult igakordse juhatusel erioisuse põhjal. 3) Eelpool loetlud perekonnaliikmed registreeritakse ainult siis, kui nemad kassaosalise juures ja tema täielisel ülespidamisel elavad ehk temalt ülespidamise saavad ja kui nendel selle juures muid sissetulekualikaid ega kapitalistid ei ole. 4) Kui naiskassaosalisel on töövõimeline mees, siis ei registreerita tema lapsi perekonnaliikmetena. 5) Haigekassa poolt antavat abi (arstiabi ja abiraha) on õigus saada ainult nendel perekonnaliikmetel, kelle Haigekassas registreerimisest üks kuu aega on mööda läinud. 6) Kassaosalise surma korral lõpeb perekonnaliikmete abisaamine Haigekassalt surma silmapilguga.

6. **1927. aasta eelarve**, mis tasakaalus Mk. 15.665.000.— peal, võetakse peakoosoleku poolt ühel häälel vastu. Samuti võetakse vastu eelarve lisadena suvelonni ja Ulila ambulatooriumi eelarved.

7. **Arstiabi tarvitamise ja haigete kohta käivad määrused** kinnitatakse järgmisel kujul. Haigekassa võimaldab kassaosalistele täielise arstiabi, mis järgmiselt antakse: 1) Arstiabi: a) ambulatooriline ravitsemine, mille juures haige sõidukulud arsti juurde Haigekassa ei tasu, b) kodu arstimine, mille juures arsti sõidukulud haige juurde Haigekassa ei tasu, c) haigemajas arstimine ühes haige täieliku ülespidamisega, d) sünnituse abi, e) hammaste ravitsemine. Plombeermist toimetatakse sellekohaste juhatusel poolt väljatöötatud erimääruste järele. Haigekassa tasub poole kunstliste hammaste hinnast, kui arstline komisjon kassaosalisele kunstlised hambad hädafarviliseks on tunnistanud. Kunstliste hammaste hinna tasumise juures võetakse aluseks kõige lihtsamate proteseid hind. Seda toetust on õigustatud saada ainult need kassaosalised, kes vähemalt kolm aastat kassaliikmed on olnud. Haigekassa ei tasu sarnaste haiguste ravitsemiskulud, mille ravitsemine eriseaduste põhjal riigi ja omavalitsuste ülesandeks on tehtud. („Riigi Teataja“ Nr. 1. 7. jaan. 1927 a. seadus Nr. 5). 2) Arstirohud: ühes arstiabi

antakse ka rohud, sidematerjal ja muud arstimise vahendid. Alaliseks kandmiseks määratud prillide hinnast tasub Haigekassa kakskolmandikku, Kassaosaline, kes prillid saanud, ei saa neid uuesti enne, kui kahe aasta pärast. 3) Haigemajas ravitsemise kulud tasutakse Ülikooli kliinikute viimase (III) klassi taksi järele. Teistes haigemajades ravitsemise korral tasutakse kulud ainult Ülikooli kliinikute viimase klassi taksi piirides. 4) Mitme arsti tarvitamine ühe haiguse puhul on ainult haigekassa juhatusel ehk ravitseva arsti nõusolekul lubatud. 5) Eraarstidele maksetud arstitasu arved maksetakse Haigekassa poolt ainult siis välja, kui selleks abitarvitamiseks erilised kaaluvad põhjused on olnud. 6) Alaliselt Tartus elavate kassaosaliste ravituskulud väljaspool Tartut (Kuresaares, Haapsalus, Taagepera sanatooriumis jne.) tasutakse ainult siis peakoosoleku poolt kindlaks määratud piirides, kui sarnase ravitsemise Haigekassa arstide komisjon on kassaosalisele korraldanud ja sarnaseks ravitsemiseks enne ravitsemise algust juhatusel nõusolek on nõutud. 7) Sünnituse abi annavad Haigekassa ämmaemandid. Ämmaemandatele, sõnuti masseerijatele maksetud tasuarveid Haigekassa oma kanda ei võta. 8) Haigemajas sünnituse korral tasutakse kulud neissamadest piirides, kui muude haiguste ravitsemise korral. 9) Koduseid vanneitamisi Haigekassa arvel ei võimaldata. 10) Pärmivabriku vesiravilas ravitsemise puhul tasub Haigekassa kakskolmandikku kuludest, kui sarnane ravitsemine on ette võetud arstilise komisjoni korraldusel ehk Haigekassa juhatusel nõusolekul. 11) Haiguse teatamise korra ja eluviisi kohta käivad liikmeraamatutes leiduvad määrused on maksvad, kuni peakoosolek neid muutnud ei ole. 12) Iga asjaõiduse korral Haigekassas on kassaliige kohustatud liikmeraamatut ehk isikufunnistust ette näitama. Vastasel korral ei ole Haigekassa kohustatud arstiabi võimaldama. 13) Need määrused on maksvad, niihästi kassaosalistele kui ka perekonnaliikmetele, peale nende punktide, mis perekonnaliikmete kohta eriti kindlaks on määratud.

Juhatus otsustati valida seitsmeliikmeline ja maksta tasu endises suuruses. Juhatuseliikmeteks valiti: V. Ploom, J. Kirp, M. Toom, A. Linnomägi, A. Antonov, F. Alba ja J. Wirk. Juhatuseliikmete asemikudeks valiti: J. Muda, A. Kurrikoff, J. Ardon, O. Korol, P. Mats, J. Jõanson ja J. Yene.

9. Revisjonikomisjoni liikmete ja nende asemikude arvu kindlaks määramine, nende valimine ja tasuküsimuse otsustamine. Revisjonikomisjon otsustati valida kolmeliikmeline ja nende tasu maksta endiste normide järele. — Revisjonikomisjoni liikmeteks valiti: S. Lepson, H. Rose ja E. Neumann. — Revisjonikomisjoni liikmete asemikudeks valiti: K. Plaks, E. Karro ja A. Assor.

10. Aruande Narvas 5. ja 6. märtsil arapeetud Haigekassade Liidu V. kongressi kohta kandis ette M. Toom.

11. Kassaosaliste A. Karindoski ja L. Saemi kaebused juhatusel otsustati vastu jäeti tagajärjeta.

12. Läbirääkimiste all otsustati peakoosoleku poolt vastuvõetud määrused maksta panna 15. aprillist 1927. a. alates.

Turi Ühishaigekassa wolinikude aasta peakoosolek

27. märtsil 1927. a. Koosoleku juhatajaks valiti E. Biiber ja protokollkirjutajaks asjaajaja M. Weber.

Revisjoni komisjoni esimees A. Pertmann kannab ette **kassa tegewuse ülewaate**, kusjuures tähendab, et kassa tegewus ja asjaajamine on korralik leitud olnud. Peale selle kannab ette asjaajaja M. Weber kassa aruande möödunud tegewuse aasta kohta. Sissetulek on 1926. a.: liikmemaks meester. — mk. 281.933.95, naisliikm. — mk. 39.190.35, omanikkude juurdemaks — mk. 321.124.30, kokku 642.248.60. Panga arwete protsendid — mk. 21.914.—, tagawara kap. norm. põhik. par. 45 põhjal ülekanutud — mk. 150.810.33, kuludest tagasi saadud trahwid — mk. 1500.—, kinnitusseltsi tagasimaks õnnetusjuhtumiste puhul — mk. 61.473.—, kokku sissetulek mk. 877.945.93.

Wäljaminek on 1926. a.:

Kassa liikm. haig. ja õnnetusjuht. haiguse päewade eest — mk. 470.037.—, perekonna liikm. sünnituse ja surma puhul — mk. 92.500.—, teenijate palgad — 52.000.—, kantseleikulud ja asjaajamine — mk. 9.049.—, juhatuseliikmete tasu — mk. 40.200.—, revisjoni komisjoni liikmete tasu — mk. 2.100.—, mitmesugused kulud — mk. 4.676.20, trükkikulud — mk. 820.—, sünnituspuhul kassaliikmetele — mk. 5.311.—, surmapuhul kassaliikmetele — mk. 40.182.—, kokku wäljaminek mk. 716.875.20.

Aruande aasta ülejäak tagawara kapitali — mk. 10.260.40, tagawara kapitali tagasimaks — mk. 150.810.33, bilans mk. 877.945.93. Aruanne kinnitati ühel häälel. Seatakse eelarwe 1927. aasta peale kokku, kus otsustatakse endiselt 1% liikmemaksu ja juurdemaksu võtta, seega jääks endiselt kassaliikmete ja perekonnaliikmete arstimine omanikkude kanda. Arwataw sissetulek oleks mk. 642.634.—, wäljaminek sama suur.

Eelarwe kinnitati ühel häälel.

Kinnisel hääletamisel waliti **juhatusse**: Jaan Biiber — 22 h., Rich. Oja — 22 h., Constance Kampe — 22 h., Johan Lukas — 19 h. Kandidaatideks waliti: Joh. Miit — 13 h., Joh. Trougoff — 8 h., Joh. Kärner — 8 h., Ed. Weidemann — 7 h., Toomas Kalu — 4 h.

Kinniselt waliti revisjoni komisjoni: Anton Pertmann — 23 h., August Jüris — 18 h., Johannes Kõrge — 16 h. Kandidaatideks jäiwad: Friedrich Arndt — 10 h., Eduard Saarman — 7 h.

Juhatusel, kui ka revisjonikomisjoni liigete ametite jaotus jäeti nende eneste hooleks.

Haigekassade Liidu kongressi saadik Richard Oja kandis ette kongressil tehtud otsused, üksik-asjaliselt seletust andes iga päewakorra punkti kohta.

Läbirääkimiste all wolitati eestseisust oma äranägemise järele kõigist koosolekutest ja kongressidest osa võtma. Otsustati koosoleku ruumide puhastajale iga koosoleku puhul tasu maksta 100 marka.

Järele jäänud wanad „Töö ja Terwise“ numbrid otsustati töölistele tasuta välja jagada ja wõlgnew summa „Töö ja Terwise“ talitusele ära saata. Koosolek lõppes kell 5 p. l.

Kuresaare Ühise Haigekassa peakoosolek

oli 13. märtsil 1927. a. kell 1/211 e. l. Kuresaares, Pikk tän. 25. Peakoosolekust võtsid osa 30 hääleõiguslist kassaliiget.

Peakoosolek oli teistkordne — seega kokkultulnud liigete arwu peale waatamata otsusewõimuline.

Peakoosoleku awas esimees A. Bergmann lühikese kõnega, milles selgitab kassa 1926. a. üldist tegewust, muuseas tähendades, kui suurte raskustega haigekassal tegutseda tulnud. Wõrdleb kassa 1926. a. tegewust 1925. a. tegewusega, kus selgub, et kassa tegewus on suuresti laienenud. Muuseas tähendab, et kassa juhatus on kõik teinud, et kassa tegewust laiemale alusele wiia ja see enamalt jaolt ka korda on läinud. Suurt tähtsust tuleb anda kassa kätte wõetud arstiabi andmisele.

Waliti koosoleku juhatajaks J. Alas, protokollkirjutajaks A. Asuja.

Esimees A. Bergmann kannab ette kassa 1926. a. aruande ja statistilised teated. Aruande kinnitati.

A. Bergmann sdgitab **Eestimaa Haigekassade Liiduga liitumise tähtsust**, tähendades, et suurem jagu haigekassadest juba liitunud on ja liitumine ka Kuresaare Ühise Haigekassa huwides seisab, sest sellega awaneks wõimalus lähemat sidet luua ja tarbekorral juhtnõõre saada, sest on ju teistel haigekassade tegelastel suurem praktika, millest meie haigekassa tegelased mõndagi kasulikku näpunäidet wõiksid leida. Koosoleku poolt awaldatakse soowi Eestimaa Haigekassade Liidu põhikirjaga tutvunemiseks. A. Bergmann loeb wiimase peakoosolekule terwena ette ja lõpuks soowitab omalt poolt astuda E. H. Liidu liikmeks.

Hääletusel otsustati ühel häälel astuda Eestimaa Haigekassade liikmeks.

Sõna wõtab kassa esimees A. Bergmann, kes selgitab **juhatusse ja rewisjoni komisjoni tasuküsimust**, sealjuures tähendades, et endiste juhatusliigete seas on olnud tihti peale sarnane küsimus arufusel, kusjuures juhatusliikmed ärawiided aja eest on nõudnud tasu ja et sarnased küsimused wõiwad ka tulewikus esile tulla, seepärast soowitab juhatusliigetele ja rewisjoni komisjonile tasu määrata.

Peakoosolek otsustas (21 h. poolt ja 1 h. vastu) juhatusse ja rewisj. komisj. koosolekul ärawiided aja eest tasu maksta koosoleku õhtu pealt 100 mk.

A. Bergmann tähendab, et oleks soowitaw **kassa tegewuse rewideerimist** sagedamini nõuda; seega ei saaks kassaliigete seas mingisuguseid kahlustusi tekkida jne.

Peakoosolek otsustas ühel häälel rewisjoni komisjonile ülesandeks teha kassa tegewust rewideerida mitte wähem kui 4 korda aastas, s. o. iga 3 kuu tagant.

Esimees A. Bergmann loeb ette juhatusse poolt kokkuseatud ja rewisjoni komisj. poolt kinnitatud **1927. a. tulude-kulude eelarwe**.

Hääletusel otsustati ühel häälel 1927. a. tulude-kulude eelarwe, missugune fasakaalustatud 593.000 margaga, kinnitada ja ühtlasi juhatusse woli anda tarwiduse korral ühest kulude eelarwe punktist teise punkti ülekanneid teha.

A. Bergmann loeb koosolekule ette **arstiabi andmise määrustiku**, missugune juhatusse poolt täiendatud.

Hääletusel otsustati ühel häälel arstiabi andmise määrustik kinnitada.

Häälteenamusega waliti juhatusse: 1) Berg-

mann, Arnold — 23 h. (wana), 2) Rattas, Gabriel — 20 h. (uus), 3) Mast, Marie — 16 h. (uus), 4) Rattur, Harry — 14 h. (wana), 5) Tiik, Johan — 8 h. (uus).

Juhatusse kandidaatideks jäid: 1) J. Saar — 6 h., 2) K. Luks — 6 h., 3) A. Raamat — 4 h., 4) J. Aweluk — 3 h. ja 5) M. Ois — 2 h. Liisu teel kukkus wälja O. Espal.

Häälteenamusega waliti **rewisjoni komisjoni**: 1) Alas, Juhani — 24 h. (uus), 2) Anderson, Erich — 21 h. (wana), 3) Aleksejew, Nikolai — 20 h. (uus). Witmane jäi liisu teel rewisj. komisjoni. Rewisjoni komisjoni kandidaatideks jäid: 1) M. Jõe — 20 h., 2) A. Johannes — 14 h. ja 3) A. Kald — 10 h.

Koosolek lõppes kell 1/3 p. l.

Tartu Üldhaigekassa aruanne

tegewuse ja rahaliste läbikäikude kohta 1926. a. on eritruki awaldatud.

Nagu aruandest näha, kuulub haigekassa alla umbes 700 ettewõtet Tartus ja Tartu maakonnas, liikmeid aasta lõpul oli 3676, perekonnaliikmeid 2883.

Kui korraltul ettewõtjad makse tasuwad, näeme sellest, et 200 korral on tulnud töökaitssekomissari poole pöörata teate- ja maksulehiede korraltu saatmise eest wastutusele wõimiseks.

Meeletulesti on saadetud ettewõtjatele 733, telefoni kaudu palufud teatelehi ja makse ära saata wähemalt 1500 korda. 545 korral paluti töökaitssekomissari wõlgnewaid makse wastuwaitlemata korras sisse nõuda. 12 korral pikendas juhatus maksuwõla tasumise tähtaega.

22 ettewõttes on aasta jooksul käidud rewideerimas, neist 13 korral töökaitssekomissari kaasas. Suuremas jaos leiti wäärnähtusi haigekassa suhtes; jätetakse osa töölisti sisse kirjutamata ja näidatakse nende palk wäiksemana.

Waleteadete andmise pärast on 6 tööasutuse wastu kohtulik kaebatus tõstetud.

Paaril korral esitati haigekassa maksude nõudmise peale waesuse akt.

Haigekassal oli leping 83 arstiga, 26 hambaarstiga, 17 masseerijaga, 13 ämmaemandaga ja 22 apteegiga, üllas oli awatud ambulants ja Udernas suwekolonii haigetele.

Kassale tegid raskusi, tuues suuri kulusid, laudid, mis mõllasid. Aasta lõppes 846.494 m. 50 p. suuruse puudujäägiga. Tegewuskapitali arwel on 1.382.482 m. 74 p. ülejäääki, kassaliikmete rawituskapitali arwel aga 2.439.258 m. 24 p. suuruse puudujääki. Selle tagajärjel on lagawara kapital tõusnud 2.395.596 m. pealt 1.548.601 m. 50 p. peale.

Haigusjuhtumisi tööwõime kaotusega oli 2149 üldse 33.209 haiguspäewaga. Tööõnnetusi 254 juhtumist 4756 haiguspäewaga. Sünnitusi kõigest 23, ärawiidedud tööpäiwi 705; suri 22 kassaosalist.

Wisist saadab Tartu Üldhaigekassa oma trükitud aruande ka teistele haigekassadele tutvunemiseks. Kuna aruanne wõrdlemise kokkuwõllikult ja ülewaatlukult on kokku seatud, siis pakub ta selge pildi Tartu haigekassa ja kassaosaliste oludest, ühtlasi ka Eesti tööliste kinnituse puudustest ja raskustest.

Mitmesugused teated.

Auruga ja suruõhuga töötaw wedur.

Shotimaal on ehitusel wedur, mis peab töötama auruga ja suruõhuga ja mille wõimsus on 1100 H.P. Osade paigutus ei erine sugugi harilikust wedurikonstruktsioonist. Tegewuseks tarwilik suruõhk saadakse kompressori abil, mis töötab kahetaktilise diiselmootori jõul. Kompressoril ja diiselmootoril on ühised astmelised kolbed ja silindrid.

Masin on kuuesilindriline; koguwõimsus 1100 efektiivhobusejõudu. Kolm silindrit annab ühtlasi diiselmootorile läbipuheõhku. Suruõhk kompressist läheb jahutamata, surwega umbes 14 atm. kafla aururuumi. Aurukatelt kōetakse diiselmootori töötanud gaasidega. Nii saame aurukatlast ülekuumendatud auru ja õhu segu.

Tendril asuwad pudelid tagawaraõhuga (masina käimalaskmiseks ja töötamiseks diiselmootori seisemisel) weepaak ja küttmaterjal.

H. P. tunni peale arwataw wee kulu oleks umbes 1½ kg. Sarnane wäike wee tarwitus wõimaldab weetagawara tendril wāhendada umbes

kuuendikuni normaalse sama wõimsusega weduri weetagawarast.

Tartu Üldhaigekassa määrused,

mis kassaosalistele ja nende perekonnaliigetele arstiabiandmise kohta peakoosoleku poolt 3. apr. 1927. a. wolinikkude peakoosoleku poolt wastu wõetud, on erilehena trükitud. Kuna need määrused on wõrdlemisi hästi kokku seatud, paljudes haigekassades nad aga äärmiselt puudulikud on, siis soovitame neid tarwitada ja tähele panna kui eeskuju.

Taagepera tiisikushaigete sanatoorium

on riiklik rawila, mille kulud tööhoolekandeministeriumi eelarwes. Ta asub Walgamaal, Puka raudteejaamast 47 ja Halliste raudteejaamast 25 kilomeetri kaugusel endises mõisa ruumides. Rawimine sanatooriumis on maksuline.

E. Haigekassade Liidu wäljaanne nr. 1.

Dr. W. SUMBERG

Esimene abi õnnetusjuhtumustel.

32 lhk. 45 pildiga.

Hind 5 marka.

Hulgawiisi hinnaalandus.

Saada haigekassadest ja raamatukaupl.

Pealadu: E. Haigekassade Liidus, Tallinnas, Tatari tän. 15.

Töölise Kirjastuse Ühisuse

wäljaandel ilmus:

Töölise wõitluslaulud

8 laulu töölis-segakoosidele (nootidega).

Hind 50 marka.

Hulgawiisi hinnaalandus.

Tellida üksikult ja hulgawiisi: Töölise kirjastusühisuselt, „Töölise Kodu“ W. Pärnu mnt. 31, Tallinnas ja E. Haigekassade Liidust, Tatari tänaw nr. 15.

Sotsiaalpoliitiline kuukiri

„Töö ja Terwis“

3. aastakäik.

Tellimishind: 12 kuud (12 numbrit) — 120 marka, 6 kuud (6 numbrit) — 60 marka, 3 kuud (3 numbrit) — 30 marka. Üksiknumber 10 marka.

Tellimisi wõtavad wastu kõik postiasutused ja haigekassad.

Talituse aadress: TALLINN, TATARI TÄN. 15 „TÖÖ JA TERWIS“.

„Töö ja Terwis“ I aastakäik — 1925 on weel saadawal. 174 lhk. Hind brosh. 60 marka, köidetult 80 marka. „Töö ja Terwis“ II aastakäik — 1926. a. 208 lhk. Hind brosh. 100 mk., köidetult 120 ja 150 marka.

Wastutaw toimetaja: Leopold Johanson.

Wäljaandja: Eestimaa Haigekassade Liit.

A. DEVIS' & J. MAGNUS' trükk Tallinnas Lai tän. 38.

